

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

3 · Juni 2003

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Jens Jacob Jensen, Kragelundvej 29, 7080 Børkop, tlf. 75 86 63 52.

Næstformand: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Sekretær: Kaj Christensen, Sdr. Fasanvej 53, 4. th., 2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06.

Kasserer: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46..

Bestyrelse: Bruno Bøtker, Paludan-Müllers Vej 63, 2.th, 8210 Århus V, tlf. 86 10 28 48

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Jens Jacob Jensen, Kragelundvej 29, 7080 Børkop, tlf. 75 86 63 52.

Udvalg: Kaj Christensen, Birgit K. Fischermann, Dagmar Mørk Jensen, Anni Mørk.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Lerholm Vænge 33, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.

Giro: 1000 780

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74

Angående ophold i Kegnæs-huset, se bladets bagside.

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen – 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstiltfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er – eller vil kunne anerkendes – i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a. Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Dammes Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2 tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november.

Stof, der skal med i bladet, skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

125,00 kr. i 2003.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

3. 2003

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for ERHVERVSHÆMMEDE
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 3

2003

9. årgang

Mindestedet Frøbjerg-Bavnehøj

Tale Frøbjerg-Bavnehøj 5. maj 2003

Så er vi her igen - mange af os - for at mindes - at huske!

Her på Frøbjerg-Bavnehøj ved mindestenen med de 326 ofre for det nazistiske tyranni i Fyens Stift.

Mange år er gået. Kun få af os har kendt dem. For os er det kun navne, men specielle navne. De nåede aldrig at leve et helt liv, at opnå en tilværelse med - måske - store opgaver eller blot en tilværelse som far, mor, med børn og børnebørn. De blev hver på sin måde revet væk. De betalte prisen. Den ultimative pris. Døden.

For vi andre - de overlevende - var I, der ligger her, med til sammen med andre nationers unge at give os friheden.

Mange millioner måtte miste livet for at stoppe nazismens barbari. Vi i Danmark vandt vores plads i friheden og blev betragtet som allierede, ikke mindst på grund af jer.

Nazismen var - også efter de 2 Irakkrige, krigen i ex-Jugoslavien, attentaterne i USA - stadig den mest destruktive kraft. Intet kan - også selv om nogen prøver - ændre dette faktum, at i grusomhed er intet statsligt system nogensinde overgået af Nazismen. 6 millioner jøder, 5 millioner

KZ-fanger, Østeuropæere, Zigeunere, homoseksuelle, Jehovas vidner - ja, stort set alle, der var modstandere af systemet, kunne blive ofre.

Ved denne mindehøjtidelighed har jeg fra denne talerstol som så ofte før eksempler på enkelte overgreb, som nazismen har gjort. Reglen har været

*Kaj Christensen på talerstolen 5. maj ved mindestenen for de 326 faldne i Fyens stift.
Foto: Ole Martinussen.*

et overgreb på en modstander, men denne gang vil jeg fortælle om et overgreb - et mord - på en officer fra egne rækker.

Det skete på Bornholm.

På Bornholm befandt der sig den 5. maj 1945 flere tusinde tyskere - civile såvel som soldater. Glæden var stor hos alle disse tyskere. Krigen i Europa var slut.

Nu skulle civiliserede forhold snart indfinde sig. Dog - en person, øens kommandant kaptajn von Kamptz, ville ikke overgive sig - en fanatisk nazist var han.

På øen befandt der sig også en del sårede, heriblandt en oberstløjtnant Georg Henschel, som var overført fra Kurland fronten.

På infirmeriet var han indlagt sammen med andre sårede, og de talte, som noget helt naturligt om, at krigsafslutningen i Europa nu var tæt på. I samtalen sagde oberstløjtnant Henschel, at Hitler var død, at krigen var tabt, og at blodsudgydelserne nu var slut her i Europa. En sygepasser hørte ham sige dette, og han indberettede det til von Kamptz.

Von Kamptz forlangte Henschel for en krigsret- som desertør.

Retten blev sat, og en ung marine-officer blev retsformand, han ønskede Henschel idømt 1 års fængsel og de-gradering.

Von Kamptz forlangte Henschel henrettet.

En kaptajn Morath forsøgte hele natten at få dommen omstødt til fri-findelse. Forgæves.

6. maj om morgenen - dagen efter krigens afslutning i Europa - henrette-des Henschel på kommandant von Kamptz' ordre. Skydning. Henschels lig er aldrig fundet.

Von Kamptz forsvarede så sent som i 1965 sin handling overfor Bornholms Tidende.

Fru Henschel forsøgte at få sin mands dom ændret, men en domstol i Hamburg henviste til, at den fascistiske krigsret var gældende på da-værende tidspunkt.

Med skal det vel: Von Kamptz bor i Kiel med sin høje pension, han var vel kommandant.

Var han også morder? Juridisk, nej. Moralsk, ja.

For at noget sådant og for at søge at forhindre krige blev et internationalt system, FN, formuleret af ca. 50 nationer. I dag består FN af ca. 150 nationer og har som sådan løst mange mellemstatslige problemer, men lige netop nu kunne FN ikke løse Irak krisen.

Frøbjerg-Bavnehøj med de smukke kranser og blomster, der lægges hvert år 5. maj. Foto: Ole Martinussen.

Der blev krig. Mellemøstens Hitler - Saddam Hussein - havde i 12 år spillet det internationale samfund på næsen.

Koalitionen - hvori Danmark var en lille del - tak for det - nedkæmpede Iraks Saddam Hussein på under en måned og med forbavsende få tab. Krig er noget skidt, men den kan være nødvendig.

Jeg vil citere et meget kort digt af Carl Scharnberg:

at vælge er fremfor alt at turde gøre det, man inderst inde, altid ved man burde.

Da det er sidste gang jeg står her - alderen taget i betragtning - vil jeg håbe, at så mange som muligt fremover vil være med til her på Frøbjerg-Bavnehøj at mindes alle, der mødte deres skæbne under besættelsen. Være med til at ære deres minde.

De skal ikke blive glemt!
Æret være deres minde.

Kaj Christensen

Sejlads under Anden Verdenskrig

Artiklen er gengivet efter Marstal Søfartsmuseums årsskrift 1996.
2. del

Af Niels A. Overmark

Efter ankomsten kom Immigration om bord, og jeg fik igen et bevis på, at danskerne ikke uden videre var accepteret som allierede og til at stole på. Man havde åbenbart fået øje på, at jeg var dansker, og jeg kom i forhør hos dem. De var meget interesserede i, hvordan mine følelser var over for tyskerne og englænderne. De tilbød at være mig behjælpelig med at komme til Danmark. Det kunne nok lade sig gøre, fortalte de. Det var jeg dog ikke interesseret i, så de lod mig gå. Styrmanden fortalte mig bagefter, at man ville have sendt mig til Newcastle til den danske sømandspool der, så vidste de, hvor de havde mig. Men skipperen havde insisteret på at beholde mig.

LEIESTEN lå i London hele sommeren for at få repareret skaderne. Det meste af tiden lå vi i East India Docks tæt ved East Ham, der nærmest var en forstad til London. Bortset fra pakhusene ved dokkerne var der ikke særlig store ødelæggelser fra bombing, men ikke langt derfra så det forfærdeligt ud. Vi havde det rart i den tid. Vi gik på pub om aftenen og morede os sammen med de lokale beboere. Det var sommer, og vi nød at gå i parkerne om søndagen: Der var kun air raids et par gange den sommer. Under opholdet blev jeg sendt på et 2-dages maskingeværkursus. Man prøvede at lære os at skille et maskingevær ad og samle det igen. Og vi fik også lejlighed til at prøve at skyde med det. Man fortalte os, at vi skulle være hurtige under angreb, for disse maskingeværer var kun effektive i to sekunder over for en Stuka. Ca. 1. september var LEIESTEN sejlklar igen.

Det følte helt rart atter at komme til søs. Vi skulle til Curarsao i hollandsk Vestindien for at indtage en ny ladning olie. Vi sejlede naturligvis i konvoj, og rejsen forløb uden særlige begivenheder. Efter passage af 45 grader længde vest opløstes konvojen. Skibene fik ordre til at fortsætte til de-

res bestemmelsessteder. Eskorten ønskede os god rejse, hvorefter den forlod os. En eller anden big shot havde resolveret, at tyske ubåde ikke kunne operere vest for 45 grader vest. Det følte som en stor befrielse at slippe for konvojsejladsen.

Curarsao så meget spændende ud efter den lange tid i søen, men til min store forbitrelse måtte jeg ikke gå i land. Hollænderne anså mig for en fare for deres olieanlæg. Der blev sat vagt ved landgangen, så jeg og de andre danskere ikke skulle smutte alligevel. Nordmændene var medfølelende, men var dog også ganske tilfredse med ordningen, for så kunne vi danskere jo meget passende tage vagterne, for vi forsømte jo ikke noget alligevel. Så tiden gik med at gå vagt, dreje ventiler under lastningen og i øvrigt skele misundeligt til de meget lystige mennesker, der kom tilbage fra land hen på morgenstunden.

Også denne last skulle til England, og rejsen gik som forrige gang til Halifax, og derefter med konvoj østover. Rejsen var uden særlige begivenheder, bortset fra, at vi en uges tid efter afsejlingen fra Halifax hørte om japanernes angreb på Pearl Harbor. Det var nedslående. Det hele syntes ingen ende at ville tage. Med USA's indtræden i krigen blev også den sidste sparsomme forbindelse med mit hjem afbrudt. Indtil nu havde en luftrute mellem USA og Lissabon kunnet tage breve med.

Lossehavnen blev denne gang Manchester. LEIESTEN kunne komme under broerne i kanalen op til Manchester, fordi dens master kunne fires. Vi holdt jul i Manchester. Det var helt rart at komme lidt i land. Jeg havde jo ikke haft fast grund under fødderne, siden vi gik fra London først i september. Tyskerne fejrede julen med et gevaldigt luftangreb på byen, uden at der dog faldt bomber i nærheden af LEIESTEN.

Nytårsaften 1942 afgik vi fra Liverpool med en vestgående konvoj. Ved udsejlingen fra Det irske Hav sluttede en del skibe fra konvojhavnene Loch Ewe og Belfast sig til os, så vi blev i alt ca. 80 skibe. Det blev til alle tiders modbydelige rejse. Nordatlanten smed alt, hvad den kunne finde på af skidt, i hovedet på os. Og det siger ikke så lidt. Den ene snestorm afløste den anden. Der var snetykning det

meste af tiden. Dagene var korte, så dagslys var der ikke meget af. Skibet væltede sig i den svære sø og var næsten ikke til styre ved den ringe fart, som vi måtte gøre. Da LEIESTEN var et tankskib og godt ballastet med rigeligt vand i tankene, var vi endnu ikke så ilde faren. Det må have været slemt at være i tørlastskibene. De fleste forlod jo England uden nogen last på kølen. Det viste sig da også, at konvojen ikke kunne holdes samlet under de betingelser. Den 22. januar klarede vejret op, så vi kunne se os omkring. Vi lå da 7 skibe og en enlig konvoj sammen. Resten af konvojen var ikke til at se. Korvetten satte så signal, at alle skulle fortsætte til deres bestemmelsessteder. Så ønskede den os god rejse og forsvandt.

Da vi nu ikke var i konvoj mere, vedtog skipperen, at vi nu ikke var i farezonen længere. Vagtholdet blev derfor indskrænket til to mand på hver vagt. Resten af dæksbesætningen skulle så være dagmænd, så der kunne bestilles noget. Skibet trængte unægteligt også til at blive gjort rent og få malingen repareret oven på den hårde rejse. Det vakte lidt surhed, at jeg også blev udtaget til at være dagmand. Man mente, at letmatroser burde gå søvagt.

Tidligere på formiddagen den følgende dag var vi så i gang med at spule dækket agter, da der lød et vældigt brag, og skibet rystede, så vi blev kastet hen ad dækket. LEIESTEN var blevet ramt af en torpedo i forskibet. En eller anden råbte: "Til skytset", og jeg kunne mærke, at maskinen fik alt det, den kunne trække. Min plads var stadigvæk ved maskingeværet agter i bagbords side. Jeg kan huske, at jeg stod og var ganske godt tilfreds med det job. Jeg skulle bestrøge kanonen i ubåden, hvis den dukkede op og gik til angreb. Jeg forestillede mig, at hvis den gjorde det, ville den nok koncentrere sig om vores kanonbesætning, og så kunne jeg jo stå og passe mit i fred og ro. Ak ja, men sådan gik det bare ikke. Måske et kvarter senere blev skibet ramt af endnu en torpedo, denne gang agter i styrbords side. Virkningen var frygtelig. Meget voldsomme end ved den første. Der blev mørkt som natten af røg. Splinter klirrede alle vegne omkring mig. Brændende olie, formodentlig fra bunker-tankene, faldt ned gennem luften

mod mig. Jeg glemmer aldrig den lyd. Der var indrettet et ammunitionsmagasin agter for maskinrummet, hvor der lå en 30-40 granater med tilbehør. Måske er noget af det blevet bragt til at eksplodere. Det hele virkede i hvert fald langt frygteligere end ved den første torpedo. Jeg kunne mærke, at skibet sank i små ryk, og jeg var ved at kvæles af røgen. Jeg krøb sammen bag betonpladerne om min maskingeværstilling, indtil den klirrende lyd af splinter hørte op, så sprang jeg ned på dækket. Der var mindre røg helt nede ved dækket, så jeg kravlede på alle fire agterud for at være klar til at hoppe over bord. Jeg sansede dog, at bådsen råbte, at jeg ikke måtte springe over bord. Jeg havde ellers lyst til det, men jeg kunne jo godt indse, at der ikke var nogen fremtid i at ligge og svømme rundt her ude i Atlanten, så jeg lod beskeden gå videre til nogle andre og klamrede mig så til rælingen.

Lidt efter lidt lettede røgen, og vi fik lidt overblik over situationen. Agterskibet var fuldstændig ødelagt, og poopdækket var helt nede ved vandet. Men skibet flød på tankene med forskibet næsten helt klar af vandet. Af os, der havde befundet sig agterude, var fem mand forsvundet, og jeg var vist den eneste, der ikke havde fået en skramme. Der var sår og brækkede lemmer. Fjerdemester havde fået klemt brystkassen slemt og ødelagt det ene øje.

Maskinskylligtet var forsvundet. Der var kun et gabende hul ned til det, der engang havde været maskinrummet. Den styrbords redningsbåd var forsvundet. En motorredningsbåd, der havde haft plads på båddækket inden for den bagbords redningsbåd, havde været en tur i luften og lå nu helt smadret på dækket. Den bagbords redningsbåd var tilsyneladende i nogenlunde stand, så den blev firet af, og de sårede blev lagt ned i den. Tilstrækkeligt mandskab til at manøvrere båden kom med. Vi andre fik ordre til at forblive om bord. Skipperen ville have en af redningsflåderne midtskibs i vandet. Han mente, at der var for lidt plads i båden, og at det ville være godt med lidt flydemidler i reserve. Der var to redningsflåder midtskibs. De var anbragt på et stativ på en sådan måde, at de ville flyde op, hvis skibet sank, men der var ingen egentlige udsætningsmidler til dem. Ved hjælp af taljer og rugbrødsmotorer fik vi en af dem bakeset ud over siden, så den hang i en talje, klar til at

blive firet af. Det var slet ikke nogen ringe bedrift. Den vejede i nærheden af en ton. Et stort besværligt skrummel.

Mens vi baksede med flåden, dukkede ubåden op. Meget forsigtigt. Først så vi periskopet. Så dukkede tårnet op, og til sidst dykkede den helt ud, da man havde forvisset sig om, at vores kampiver var væk. Der blev signaleret til os, at vi skulle hejse vores kendingssignal, og så blev der skudt nogle skud ind i vores radio- rum.

Men så lod den os bakse videre med flåden, alt imens den kredsede rundt om LEIESTEN. I mellemtiden var redningsbåden kommet langs siden igen. Man havde haft et drøjt arbejde med at følge skibet, der lå og drev for vind og strøm. Flåden hang jo nu klar ude over siden, men skipperen trykkede sig ved at give ordre til at gå fra borde. Han mente ikke, at vi havde store chancer. Redningsbåden havde fået nogle knubs, så den kun kunne holdes læns, hvis der hele tiden blev øset. Der var ca. 300 sømil til Newfoundland, der var det nærmeste land, og vi var jo i januar måned. Men pludselig skød ubåden på os igen. Jeg så nogle huller på størrelse med en knytnæve i skottet lige ved siden af mig. Det afgjorde sagen for mit vedkommende. Jeg besluttede at mønstre af her og nu. Ved søfartsstyrelsens sikkerhedskurser advares der mod at springe i vandet på hovedet, når man var iført redningsvest. Man kan brække halsen ved det. Jeg fik bevis på, at man dog somme tider kan slippe godt fra det.

Det viste sig, at de andre havde taget samme beslutning som mig. En eller anden havde ladet redningsflåden gå, så den svømmede jeg og nogle andre hen til. I tumulten, der opstod, da ubåden åbnede ild, mistede vi endnu en mand. Det var en engelsk dæksdreng, der hed Vine, som var blevet påmønstret i London. Da vi kom op på flåden, så vi, at han ikke var sprunget over bord endnu. Men pludselig kastede han sin redningsvest bort og sprang i vandet. Han kom ikke til syne igen.

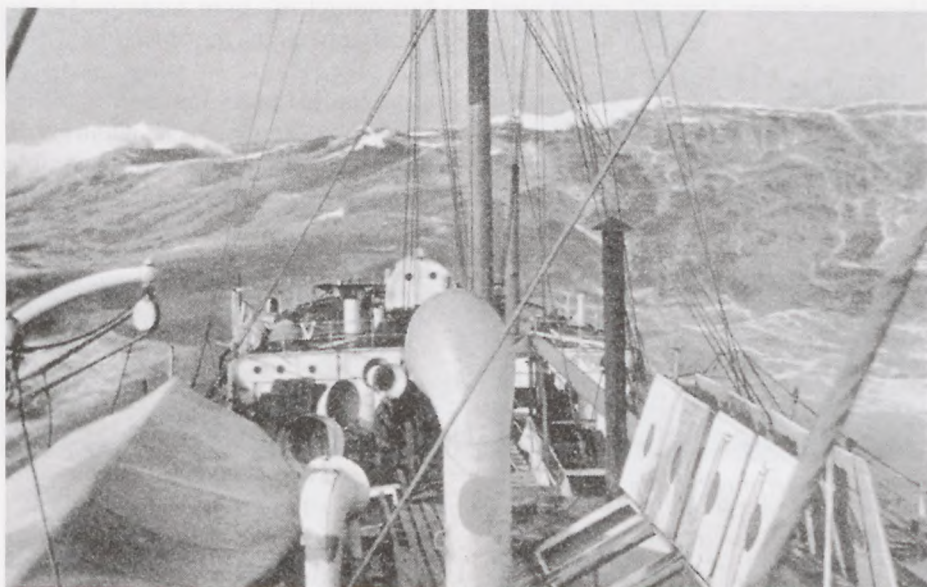
Flåden drev hurtigt væk fra skibet, alt imens ubåden fortsatte beskydningen. Den sejlede en gang rundt om LEIESTEN og skød ind i lasttankene. Det var et trist syn. Det havde jo været sådan et smukt og velholdt skib. Det var klart, at det ikke havde langt igen. Men det blev mørkt, før det sank, og vi så det ikke forsvinde. I mellemti-

den var ubåden sejlet bort til andre jagtmarker. Der var jo ikke store chancer for, at andre skibe skulle nærme sig. Gnisten havde nået at udsende et signal om, at LEIESTEN var blevet angrebet af en ubåd. Handelsskibe havde en forholdsordre om i så tilfælde at fjerne sig hurtigst muligt fra området.

Redningsbåden kom hen til os, der lå på flåden, og vi krøb over i den. Flåden blev til stadighed overskyldt af bølgerne, og vi var gennemvåde og frøs. Skipperen beordrede os til at tage en line med over, så flåden kunne tages på slæb som et reserveflydemiddel. Det måtte dog opgives igen. Båd og flåde huggede så meget i hinanden i bølgerne, at vi blev bange for, at redningsbåden skulle slides helt i stykker. Så satte vi sejl og satte kursen så godt vi kunne mod Newfoundland.

Jeg har senere tænkt på, om tiden i redningsbåden faldt mig lang. Men jeg er kommet til det resultat, at det ikke har nogen mening at se på det på den måde. For at måle en længde må der jo både være en begyndelse og en slutning. Men slutningen var jo noget, jeg ikke rigtig kunne forestille mig. Inderst inde var jeg jo godt klar over, at man ikke kan sejle 300 sømil i en redningsbåd, der er så læk, at der skal øses hele tiden, og som er ved at skilles ad. I januar måned igennem den kolde Labradorstrøm. Så jeg koncentrerede mig om at fryse som bare helvede, og det var jeg god til. Vi sad i vand til midt på benene og skiftedes til at øse. Med få minutters mellemrum slog sprøjt ind over os, og vinden pustede ned i nakken på os fra sejlet. Engang i løbet af natten mærkede vi nogle kraftige stød i båden. Det var en kæmpe stor rok, der tilsyneladende syntes, at det var rart at gnutte sig mod kølen. Vi hylede og skreg og stak ned i den med årene. Så forsvandt den.

Hen mod aften den følgende dag skete miraklet. Der kom et skib i sigte, og man fik øje på os. Vi var så forkomne, at vi dårligt kunne sætte os i gang med noget som helst. Men vi kom på siden af den, og ivrige hænder hjalp os om bord. Det var et græsk skib, der havde fået øje på os. Dets navn var *Agios Georgios* eller noget i den retning. Man fortalte os, at det betød *Sankt Georg*. Det skal nok være rigtigt, men det var i hvert fald et stolt navn til den gamle skude. Og man må nok sige, at den gjorde sit bedste til at leve op til navnet. Den gjorde i hvert

Nordatlanten.

fald hele krigen med. Jeg så den i Københavns frihavn i 1953. Da lå den der og lossede foderstoffer.

Skibet reddede vores liv, og jeg skulle måske vise min taknemmelighed ved at rose det i høje toner. Men jeg kan ikke lade være med at beskrive forholdene om bord i det så sandfærdigt, som jeg nu kan huske dem. Om ikke andet, så for dog at fortælle, under hvilke forhold nogle søfolk stadig levede i trediverne og fyrrerne.

Der var opslået nogle tegninger af skibet i gangen ud for maskinmestrenes kamre. Af dem kunne jeg læse, at skibet engang havde haft et dansk navn: HANS B eller HENNING B, jeg kan ikke rigtig huske hvilket. Det var et dampskib, der engang havde været kulfyret. Det fremgik af, at der var bunkerluger ud for nedgangen til fyrpladsen. Men nu var det ændret til oliefyre. Den menige besætning boede forude under bakken i to rum. Det styrbords rum husede fjorten dæksfolk, og der var et lignende antal fyrbødere og smørere i det bagbords rum. De fleste af den menige besætning var ægyptere, men der var også andre nationaliteter iblandt. I disse rum var der ingen trægarnering, hverken på dørk eller skotter. Kun de nøgne jernplader. Det så ikke ud til, at man spildte megen tid på vaske- eller malerarbejde her. Der var ganske vist en kakkelovn til opvarmning, men den kunne ikke bruges, mens vi var om bord. Skorstenen fra den var blevet ødelagt under en overhaling i det hårde vejr, som dette skib jo også havde baksset med. Vaskerummet var bare et indhak i agterkant af bakken

mellem de to beboelsesrum. Der var fuldt åbent ud til 1-lugen (lugen til forreste lastrum). På grund af de internationale måleregler var denne luge et dæk lavere end skibets øvrige luger. Så blev skibets tonnager, og dermed forskellige afgifter, lavere. Denne forsækning i vejrdækket, der herved dannedes, blev meget passende kaldt druknehullet.

Vi menige fra LEIESTEN blev henvist til at opholde os og sove forude, dæksfolkene om styrbord og maskinfolkene om bagbord. Der var ingen køjer til os. Vi måtte ligge på dørken og sove. Men vi lånte nogle tæpper, så det gik helt godt. Det var jo et himmerige i forhold til redningsbåden.

Selv om vi var helt skorpede af salt og olie, og tøjet næsten kunne stå alene, så stift var det, foretrak vi dog at undvære bad i den tid, vi var om bord. Der var ingen sæbe at få, og vi frøs hele tiden. Det luftige baderum indbød ikke rigtig til større rengøringsarbejde. WC'et lå i den bagbords side på agterkant af bakken. Det var et af de pedallokummer, der er så almindelige i asiatiske lande. En cementklods med et par fordybninger, en til hver fod, og så et hul i midten, man skulle ramme. Det kunne jeg sagtens leve med. Men afløbet var ikke forsynet med nogen form for kontraventil, så hver gang skibet satte stævnen ind i en sø, blev lokummet forvandlet til et superbidet. Så der var ikke noget med at sidde og hygge sig. Nå, problemet var nu ikke så stort. For hvor kun lidt kommer ind, skal kun lidt ud igen. Man havde næsten ikke mere proviant. Skibet var tre gange afsejlet fra England med en konvoj, men måtte

de to første gange opgive at følge med konvojen på grund af maskinskade, og var så vendt tilbage til konvojhavn i UK. Der havde det ikke kunnet lade sig gøre at supplere proviantbeholdningen, da man ikke ville lade skibet indklare. Den tredje konvoj havde man også mistet, men så havde man til vores held besluttet at fortsætte vestpå alene. Og nu var der så et par og tyve munde ekstra at mætte. Vi dæksfolk fik daglig en skål makaroni til delen. Der var ingen spisegrej til os, så det gjaldt om at være rap på fingrene. Morgen og aften fik vi en kop the og så et par kiks, som man havde taget fra redningsbådene. En middag var det min tur til at hente maden i kabysen, der lå midtskibs. Da jeg på vej tilbage med skålen rundede hjørnet på forkant af brobygningen, kom der et kraftigt vindstød godt fyldt med søsprøjt. Og der stod jeg så med en skål halvfyldt med saltvand og et par enkelte makaronier tilbage. Jeg gik tilbage for at få en ny forsyning, men kokken var ubønhørlig. Jeg skal love for, at jeg fik en malende, men absolut ikke rosende beskrivelse af danskere i almindelighed og mine evner som sømand i særdeleshed, da jeg kom tilbage med de sørgelige rester af maden.

Skibets bevæbning kunne vel bedst beskrives som symbolsk. Der var et let maskingevær på hver brovinge. Desuden fandtes noget, som vel nærmest måtte kaldes en granatkaster agten for skorstenen. Der var et sindrigt system af slanger og ventiler både her og der. Det hele virkede vist ved damp, men ingen turde bruge det. Man havde ikke bekymret sig om at give nogen instruktion i anlæggets brug, dengang det blev installeret.

Den første nat om bord var den værste for mig. Vi dæksfolk var som nævnt blevet henvist til det styrbords lukaf forude. Det var koldt og hårdt at ligge på dørken, men dog naturligvis luksuriøst i sammenligning med redningsbåden. Vejret var igen blevet dårligere. Det sneede, og søen havde rejst sig. Hver gang skibet borede stævnen ind i en sø, hamrede ankrene op i klyssene med vældige brag. Det mindede om de brag, jeg havde oplevet i LEIESTEN, da torpedoerne ramte, og jeg krøb sammen af angst for hvert brag, mens jeg følte efter, om skibet var ved at synke.

Ved midnatstid kom vores førstestyrmand forud og purrede os ud. Han sagde, at vi burde holde os vågne. Telegrafisten havde opfanget

nødsignaler fra tretten forskellige skibe inden for de sidste par timer, og fra det område, hvor vi befandt os. Jeg gætter på, at de fleste af dem var skibe fra vores konvoj. Vi skulle jo alle sammen vestpå. Han instruerede os også om, hvilke redningsbåde, vi skulle søge hen til, hvis vi skulle gå hen og blive ramt af en torpedo, og hvilke af de sårede hver enkelt skulle tage sig af. Jeg skulle hjælpe Fjerdemester. Jeg blev senere klar over, hvilken stor tillidserklæring det var. Førstestyrmand og Fjerdemester var begge fra Nøtterøy og nære venner.

Det blev en lang nat. Hver gang ankrene hamrede op i klyssene med et brag, hamrede mit hjerte lige så højt, syntes jeg. Mine ben var parat til at springe ud på dækket. En ægypter havde en oppustelig redningsvest. Jeg tror, det var hans egen private. Ved hvert brag pustede han den op for derefter lidt senere at slippe luften ud igen. Det var ikke nemt for mig at lade være med at skribe. Men alt får jo en ende. Også en nat som denne. Og da morgenen kom, holdt AGIOS GEORGIOS stadig sin kurs.

Den skulle til Halifax for lastning. Vi var om bord en uges tid. Så vidt jeg husker, ankom vi den 2. februar. Tiden om bord er ikke en tid, som jeg husker med glæde. Vi frøs og var sultne. Og vi havde ingen pligter at passe. Vi var snavsede ud over al beskrivelse. Skægstubbene blev lange og kløede. Tobakshungeren sled i os. Vi fik lidt tobak af besætningen. Og det var flot, for de havde selv for lidt. Vi havde dog hverken pibe eller cigarette, så vi brugte siderne af en bog til at rulle af. Men det smagte nu ikke godt. Jeg var godt klar over, at vores redning var mirakuløs, men jeg stolede ikke rigtigt på, at miraklet nu også varede ved, til vi nåede Halifax. Jeg gik hele tiden og lyttede efter det brag, der betød torpedering igen.

Endelig nåede vi dog frem. Selv om det var bitterligt koldt vintervejr, var vi dog på dækket for at nyde synet af det faste land. Halifax er ikke en by, som søfolk i almindelighed ser frem til at få de store oplevelser i, men denne gang kunne vi have kysset jorden, den stod på.

Vi menige fra LEIESTEN blev kørt til Merchant Seamen's Club, en barak, der var blevet opført i anledning af krigen. Der blev vi indlogeret. Der var ikke logi at opdrive andre steder i byen. Der var nogle store sovesale med etagesenge, og i underste etage var en stor spisesal. Der kunne man

Endnu en ugerning fuldbragt.

om aftenen også købe drikkevarer, dog ikke spiritus. Nu blev vi rigtig klar over, hvor alvorligt det stod til på havet. Her boede mindst et par hundrede søfolk, der som vi var kommet i land fra torpederede skibe. Da vi besøgte vore sårede kammerater på hospitalet, så vi, hvor overbelagt der var også her. Mange lå og fik behandling for forfrysninger. Mange af dem havde fået amputeret fingre og tær, ja enkelte også fødder. Vi fra LEIESTEN havde været utrolig heldige. Men jeg mærkede følgerne af at have fået for lidt at spise. Det var som om jeg ikke kunne få mad nok. Imellem måltiderne gik jeg på cafe og spiste creampie og lignende i lange baner. Vi gik nogle stykker til fotografen et par uger efter, at vi var kommet i land. Vi syntes, at vi skulle have et minde. Det blev et billede, som jeg har endnu, men ikke gerne viser frem. Mine kinder står ud som balloner.

Halifax var ikke nogen hyggelig by at opholde sig i dengang. Vejret var råt og koldt. Sømandsklubben var overfyldt til bristepunktet. Og bortset fra at gå på cafe og spise creampie var der ikke megen underholdning. Oplevelserne fra LEIESTEN sad mig også stadig i kroppen. Jeg tænkte meget på dem derhjemme og prøvede at skrive brev til dem. De fik det først efter krigens ophør. Jeg var klar over, at hvis jeg gik for længe og rugede, ville jeg få alvorlige problemer med at gå til søs igen. De fleste af nordmændene meldte sig til den norske marine og gik og ventede på at komme til deres træningslejr, Little Norway, som lå i Canada. Det ville jeg nu ikke. Så da vi ca. 10. februar fik vores afregning fra LEIESTEN, gik jeg ned til sømandsforbundet og søgte hyre. De fleste af pengene satte jeg ind hos den norske konsul, der lovede at sende dem

hjem, når det kunne lade sig gøre.

Den 4. marts var der endelig et skib, som ingen nordmand ville tage hyre på.

På grund af mange krigsforlis var der jo ellers mange om budet. Det var et mindre skib, der hed ADA. Det var et tørlastskib, og det passede mig fint. Jeg var ikke stolt ved tanken om at skulle mønstre i tankskibe netop da. Så jeg tog hyren som letmatros. Det viste sig, at ADA var et ældre dampskib, bygget specielt til trælastfart på Nord- og Østersøen. Jeg blev hurtigt klar over, hvorfor nordmændene ikke havde været ivrige efter den hyre. Skibet var nemlig lige 50 tons for lille til, at der skulle være treskiftet vagt. Det var der ingen, der havde fortalt mig noget om. Så jeg måtte igen til at gå toskiftet vagt ligesom i skoleskibene. For de ekstra fire timers vagt i døgnet fik man en kompensation på 22 kr. om måneden. Skibet lå ovre i Dartmouth og lastede papirmasse til England. Der var allerede en anden dansker om bord, en matros, der hed Egon. Han og jeg holdt sammen de næste par år. Vi blev meget gode venner.

Den første nat, jeg var om bord, tjente ikke til at gøre mig mere tryk ved situationen. Ud på natten blev jeg vækket af et forfærdeligt spektakel og skyderi. Vi styrtede alle sammen op på dækket for at se, hvad der var på færde. Selv om vi jo lå i en tryk havn langt fra nogen krigsskueplads, havde vi også hørt og læst så meget om femtekolonnevirksomhed. Vi kunne se, at larmen kom fra et brændende skib, som man havde trukket bort fra en pier på Halifax siden. Skibet havde åbenbart været ved at laste ammunition, for vi kunne se sporkugler i forskellige farver fare op gennem lastelugen. Der lå en korvet ved siden af

skibet og skød med sin kanon ind i det, åbenbart for at sænke det. Det fik os til at tænke på en frygtelig katastrofe, som havde ramt Halifax under 1. verdenskrig. Et norsk og et fransk skib var kollideret i havneindsejlingen. Det franske skib havde været lastet med TNT og sprang i luften. Det meste af Halifax blev væltet, og mange tusinde mennesker omkom. Så galt kom det ikke til at gå nu. Skibet sank, før der skete yderligere. Denne hændelse og så, at der lå et brændende tankskib på grund uden for havneindløbet, tjente i høj grad til at minde mig om, at der rasede en krig.

Det blev en streng rejse. Allerede nogle få dage efter afsejlingen blev vi klar over, at konvojen blev fulgt af ubåde. Eskorteskibene holdt ikke deres stationer, men pilede hele tiden hid og did og kastede dybvandsbomber. Om natten blev der holdt meget streng kontrol med mørklægningen. En nat blev ADA truet med at blive beskudt. Donkeymanden havde fået det for varmt på vagten og var listet op og havde lindet på presenningen, der var lagt over maskinskylligthed. Han blev ikke populær på det nummer. ADA lå i den yderste række i konvojens bagbordsside, og jeg følte mig utrolig nøgen til den ene side. Angrebene kom da også. Det var klart for os, at der var flere ubåde omkring os. De angreb om natten, jeg tror næsten hver nat i en uge i træk, og torpederede et skib eller to ved korte angreb. Det var svært at følge med i, hvad der egentlig foregik. Somme tider var de trængt ind i konvojen. Så skød eskorten lysraketter op, for at vi måske kunne få øje på dem. Sommetider lå ubådene uden for konvojen og sendte torpedoer ind. Så var det ubådene, der sendte raketter ind over os, formentlig for bedre at kunne udse sig et mål. Efter angrebene så vi redningsskibet afsøge havoverfladen med projektører agten for konvojen for at bjærge folk, der lå i vandet. Den følgende dag kom der undertiden signal fra commodoreskibet om at sætte flaget på halv for begravelsesceremoni. Derefter signaler for omgruppering af skibene for at fylde de tomme pladser ud. Det blev ikke til megen søvn på den rejse.

Ved ankomsten til Liverpool fik vi den endelige ordre. Vi skulle losse i Southampton. Det vakte ikke stor begejstring, at vi skulle helt ned i Den engelske Kanal, omkring tyve minutters flyvetid fra de tyske luftbaser. Der var da også luftalarm stort set

hele tiden. Og små angreb nu og da. Ikke voldsomme, men af et fly eller to. Jeg tror, at man benyttede os som øvelsesobjekt for piloter under træning. Selv under fortøjningsarbejdet efter at vi var kommet ind i havnen i Southampton, var de efter os. Men jeg så ingen af skibene i den lille kystkonvoj blive ramt. Der var ikke megen trøst at hente ved at gå i land. Byen var meget ødelagt af bombninger. Der var dog nogle værtshuse åbne, så man kunne få sine pints. Jeg tror at mange af beboerne var evakueret. Jeg kan ikke mindes, at jeg så børn overhovedet.

Efter udlosningen gik vi til en havn i Bristolkanalen og fik noget minislagger ombord som ballast, og derefter til Liverpool for at afvente en vestgående konvoj. Vinteren var nu overstået, og vejret var så godt, som man nu kan forvente det på Nordatlanten. Men ubådene kom igen og plagede os. Det blev også en urolig rejse. Vores skipper havde vist ført ADA lige siden besættelsen, og nu kunne han ikke mere. Allerede ved afsejlingen fra Liverpool var vi klar over, at der var noget galt med ham. Han havde provianteret et større kvantum spiritus. Norske skibe var ellers absolut tør-lagte. Under rejsen så vi ham kun, når der var angreb. Så kom han op på broen og stod og kikkede forefter uden at sige et ord, og vistnok uden at se noget som helst. Forsvandt så, når der var faldet ro over det hele igen.

Vi skulle til Halifax for ordrer, mens de fleste andre skibe i konvojen skulle fortsætte til New York, nu da USA var kommet med i krigen. Forbi var de dage, da konvojer blev opløst ved 45 graders længde vest. Da konvojen var ud for Nova Acotia, satte commodoreskibet signal, at ADA og et par andre skibe skulle forlade konvojen og gå ind til Halifax uden eskorte. Styrmanden varskoede skipperen, men han nægtede at parere ordre og forbød styrmanden at ændre kurs. Selv efter gentagne signaler fra commodoreskibet forblev vi på vores plads. Styrmanden blev mere og mere urolig, men han ville åbenbart ikke handle mod skipperens ordre. Til sidst blev det os i dæksbesætningen for meget. Vi var bange for, at jo længere vi ventede med at forlade konvojen, desto længere ville vi komme til at sejle alene. Så vi gik op til styrmanden og sagde, at hvis vi ikke straks satte kurs mod Halifax, ville vi simpelthen gå fra vagten, og så kunne han sejle sit skib selv.

Så gav han sig og ændrede kurs uden hensyn til skipperens protester. Ved ankomsten til Halifax kom en repræsentant fra Nortraship om bord og fulgte skipperen i land. Ingen lod os høre noget som helst efter vores lille mytteri. Jeg tror nærmest, at styrmanden blev lettet, da vi troppede op hos ham derude i konvojen.

Efter at vi havde fået en anden fører, afgik vi fra Halifax til lastehavnen Chatham i New Brunswick. Vi skulle indtage en fuld ladning tømmer der. Det var efterhånden blevet sommer, og jeg mindes de to uger, vi lå i Chatham og lastede, som en oase i en ørken af trængsler. Jeg fik ligesom kræfter til at fortsætte lidt endnu. Der blev kun arbejdet med lastningen om dagen, og tømmeret blev taget om bord næsten planke for planke. Om aftenen og om søndagen gik vi i land og morede os, dansede med pigerne og tog sammen med dem på picnic, sådan som unge mennesker altid burde leve. Det var svært at sige farvel, da vi havde fået al lasten om bord og surret.

Den følgende rejse var ikke så slem. Dels var det jo sommer og vejret relativt godt, men endnu vigtigere var det, at konvojen som en del af eskorten nu havde fået et lille hangarskib. Det var et ombygget fragtskib, der var blevet forsynet med et flyvedæk, der var stort nok til, at nogle små fly, vistnok af typen Swordfish fra første verdenskrig, kunne starte og lande på det. Hver dag, når vejret tillod det, gik flyene i luften og afsøgte området rundt om konvojen for ubåde. Det var åbenbart effektivt nok til at gøre livet besværligt for ubådene. I hvert fald havde vi fred for dem.

Den rejse lossede vi i Hull. En nat, mens vi lå der, blev byen udsat for et ret kraftigt luftangreb. Jeg var vagtmand på dækket den nat. Under angrebet stod jeg agterude sammen med den engelske air raid warden, da vi hørte råb om hjælp. Jeg ville løbe i land for at se, hvad der var på færde, men englænderen stak en revolver i maven på mig og truede med at skyde, hvis jeg løb. Ingen måtte bevæge sig på kajen, mens der var air raid. Sådan var hans ordre, sagde han, og det havde jeg bare at rette mig efter. Jeg var nu nok nem at overtale, for det raslede ned med jernstykker fra luften. Om morgenen viste det sig, at det måtte have været vores bådsmand, der havde råbt. Han var gået fra værtshuset ned mod skibet i stedet for at søge i air raidshelter. Men i mør-

ket var han gået ud over dokkanten ud i vandet og var druknet. Jeg har svært ved at frigøre mig for mit medansvar. Mon idioten virkelig havde skudt, hvis jeg var løbet i land på trods af hans trusler.

På den vestgående rejse blev Egon og jeg enige om, at vi trængte til en ferie. Vi sagde derfor op og mønstrede af, da vi kom tilbage til Halifax. Vi tog en tur ind i landet en fjorten dages tid og vendte så tilbage til Halifax for at søge hyre igen. Men nu gjorde vi den ubehagelige opdagelse, at det var svært at finde en hyre. Atlantkonvojerne udgik nu fra New York, så der var ikke så mange skibe, der anløb Halifax mere. Vi gik et par uger, uden at der viste sig noget. Vi kunne måske have fået hyre på et engelsk skib, men det havde vi nu ikke rigtig lyst til. Hyrerne der var lavere end i de norske skibe. Så en aften sad vi på en smugkro og fik os en stille øl og snakkede om tingene. Og mens vi sad der og snakkede, trådte Egons bror Gunnar ind ad døren. Der blev selvfølgelig stor gensynsglæde. De havde hverken hørt eller set fra hinanden, siden Danmark blev besat. Det viste sig, at Gunnar var 4. mester om bord i et tankskib, der hed CLIO. Han fortalte, at deres lillebror Frank også var om bord der.

CLIO førte Panamaflag og tilhørte et rederi ved navn Panama Transport Company. Rederiet var ejet af Standard Oil Co. of New Jersey, altså en del af Rockefeller koncernen. Under rederiet hørte en 10-15 store tankskibe, der før krigen havde ført Danzigflag og havde haft tyske besætninger. De var leveret til Standard Oil som betaling for olie til nazityskland. Efter krigens udbrud syntes Standard Oil, at det var en dårlig ide med Danzigflaget, så man lod skibene omregistrere til Panamaflag, og de tyske besætninger blev udskiftet med skandinaviske, mest danske besætninger.

Da Gunnar hørte om vores problemer med at få hyre, lovede han at tale med skipperen på CLIO om det, for i Panama Transport Co. havde man altid brug for søfolk for tiden. Næste dag fik vi lov til at sejle med til New York som overtalig besætning. Ved ankomsten dertil mønstrede Egon som matros eller AB-seaman, som det hedder i USA, og jeg gik med til for en enkelt rejse til Karibien og tilbage til New York at gøre tjeneste som messman i dæksbesætningens messe.

(fortsættes i næste nummer)

Kaj Munk - Bernadottegården

Amtsborgmester Kristian Ebbensgaard afslører mindeplade og mindeskrift for Kaj Munk. Fogo: MHN.

Den 18. februar afslørede amtsborgmester Kristian Ebbensgaard, Roskilde amtsråd en mindeplade og et mindeskrift for digterpræsten Kaj Munk ved Ragnhild Olsens bolig på Bernadottegården. Kristian Ebbensgaard overrakte samtidig amtets donation på 25.000 kr. til Bernadottegårdens Beboerfond.

Ragnhild Olsen er 93 år og deltog sammen med sin mand i modstandskampen og har boet på Bernadottegården i det sidste år.

Højtideligheden blev overværet af Kaj Munks søn, sognepræst Mogens Munk og to af Kaj Munks børnebørn, Arende Lund og Christian Lund, samt medlemmer af amtsrådet, beboere, personale og bestyrelsesmedlemmer på Bernadottegården.

- Donationen er et udtryk for særlig opmærksomhed og for en veneration for historien. Vi skal leve med historien og fastholde den, sagde Kristian

Ebbensgaard i en meget personlig tale ved afsløringen.

- Grundlæggende handler det om, hvordan vi behandler hinanden, både på Bernadottegården og i familien og på jobbet, men også mellem landene og verdensdelene indbyrdes. Hans kamp betød meget dengang og ikke mindst for eftertiden, og jeg håber, at donationen også kan være til glæde og inspiration for beboerne og de mange ildsjæle omkring Bernadottegården, sagde Kristian Ebbensgaard, der ikke lagde skjul på, at en del af æren for, at donationen kom i stand, skyldes de overtalelsesevner, som Povl Kildemoes, bestyrelsesmedlem på Bernadottegården og tidligere amtsrådsmedlem, er i besiddelse af.

Efter afsløringen af mindeplade og mindeskrift overrakte amtsborgmesteren en smuk blomsterkurv og gavechecken til den fungerende formand Mogens Henrik Nielsen, som

Roskilde

takkede for den lunende pengegave og forsikrede, at pengene ville blive brugt til gavn og glæde for beboerne. MHN kunne også fortælle om personlige oplevelser om Kaj Munk, da han selv stammer fra Ulfborg og som dreng cyklede til Vedersø for at høre Kaj Munk prædike. Alle deltagerne i højtideligheden sang derpå Kaj Munks »Den blå anemone«.

Poul Kildemoes oplæste minde-skriftet, som han havde forfattet, og som omtalte Kaj Munk som en af de søgende unge, der efter Første Verdenskrig søgte et ståsted. I sin søgen fandt han frem til dikteren, den stærke mand, der kunne være svaret på efterkrigstidens kaos.

I ungdomsværker besang han den stærke mand, men da de virkelige diktatorer meldte sig, Mussolini og Hitler, indså han, hvem de i sandhed var. Og så sagde han NEJ i skuespillet »Sejren« (1936) til Mussolinis felttog i Abessinien og med skuespillet »Han sidder ved Smeltediglen« (1938) NEJ til Hitlers jødeforfølgelser. Han frygtede for Danmarks skæbne, og da den 9. april kom, skrev han sit korteste digt:

»De tusind år - så blev de væk - i morges klokken fem af skræk«

Fra besættelsetiden bør nævnes bl.a. »Niels Ebbesen«, som blev forbudt af den tyske censur. Han rejste Danmark tyndt og læste op af sine skuespil, ligesom han heller ikke tav i sine prædikener. Til sidst tav han heller ikke i sin enakter »Før Cannæ«, der udkom - og blev beslaglagt - få dage før Kaj Munk den 4. januar 1944 blev myrdet af tyskere i Hørbylunde. Dette mord betød umådelig meget for danskerne under besættelsen. For modet til at holde ud og for viljen til at yde modstand.

- Efter højtideligheden var Bernadottegården vært ved en reception for alle gæsterne. Når de gamle modstandsfolk og fanger er borte og pengene er brugt, vil Kaj Munks mindetavle stadig være på Bernadottegården.

Mogens Henrik Nielsen

Poul Kildemoes oplæser mindeskriftet. Foto: MHN.

Ved donationen 18. februar 2003 taler Mogens Munk om sin far. Foto: MHN.

Christian Lund, Mogens Munk, Arense Lund, Ragnhild Olsen (værelsets beboer) og Kristian Ebbensgaard. Foto: MHN.

RUNDE DAGE

Sendes til Dagmar Mørk Jensen,
Damms Teglgård 20, 1. th.
6200 Aabenraa
Telefon og fax 74 62 71 14

16. juni

Svend Aage Johan Pedersen, 90 år
Godthåbsvej 1, Kristrup
8900 Randers

17. juni

Andreas Larsen, 85 år
Fligen 8
9970 Strandby

19. juni

Ellen Holt Nykjær, 90 år
Lindalsbakken
9560 Hadsund

26. juni

Kaj Hansen, 80 år
Lindeallé 42
4220 Korsør

30. juni

Olaf Sørensen, 85 år
Lille Fredensvej 6 B
2920 Charlottenlund
86502

1. juli

Aase Sørensen, 75 år
Molkesvej 7
4894 Øster Ulsted

5. juli

Inge Kristensen, 75 år
Teglgårdsvej 18, st.
9900 Frederikshavn

6. juli

Henning Rasmussen, 75 år
Solsortevej 8A
Mou, 9280 Storvorde

12. juli

Kaj Kejlstrup, 85 år
Skelagervej 127
9000 Aalborg

13. juli

Kaj Rose, 80 år
Lindevej 10
4262 Sandved

29. juli

Else Sørensen, 85 år
Absalonsgade 9, st
Bolig nr. 5
9000 Aalborg

30. juli

Betty Thomsen, 75 år
Sct. Pedersgade 12
9400 Nørresundby

2. august

Else Nielsen, 85 år
Lundagervej 18
7000 Fredericia

5. august

Aase Nielsen, 85 år
Lerumbakken 1, 4. sal
Stue 34
9400 Nørresundby

12. august

Edith Larsen, 75 år
Gyldenlakvej 15
9400 Nørresundby

Notits

Atter en gang flytter jeg - derfor: Send venligst i fremtiden »De runde dage« til Dagmar Mørk Jensen på ovennævnte adresse. Men - jeg fortsætter naturligvis med arbejdet for »Modstandskampen 1940-45«.

Mange hilsener fra Anni Mørk

**Mindehøjtidelighed
9 April 2003**

**På
Københavns Rådhus**

**Hjemmeværnskompagni 6312
Københavns Rådhus**

**Takker alle for deltagelsen i
Mindehøjtideligheden**

Og ønsker alle en fortsat god 9. april

Ifølge oplysninger var der ca. 100 mennesker til stede!

Red.

Sentenser

At tale mod noget er ofte en omkostningsfri moralsk attitude.
At tale for noget viser ofte en større ansvarlighed.

Kaj Christensen

De fleste unge mennesker idag mangler ikke uddannelse. De mangler dannelse.

Kaj Christensen

I alle krige udtaler eksperter sig. Forhenværende eksperter også. Irakkrigen viser, at stort set ingen havde ret. Eksperter!!!

Kaj Christensen

Ingen fødes dum, det er noget man bliver undervejs.

Kaj Christensen

At være alt for fintfølelse er en stor ulykke.

E.H. Weber

Jeg vil give jer en vens råd. Tal og håb!
Det skal føre jer gennem verden.

Jacob Frese

Stå til ansvar over for dig selv for dine handlinger. Søg ikke beskyttelse hos ydre autoriteter.

Krisnamurti

Den store anvendelse af vort liv er at bruge det til noget godt, som overlever os.

William James.

I skal forstå, at lykke er frihed, og frihed er tapperhed.

Thukydid

Dansk partisanchef i spidsen for befrielsen af Parma i Norditalien

Af Erik Heimann Olsen

Det begyndte med et brev på nydeligt dansk skrevet af den italienske Signora Rosita fra Traversetola ved Parma i Norditalien til »Frihedskampens Veteraner«s medlemsblad, som jeg er medarbejder ved. Brevet fortalte en herhjemme næsten ukendt historie om en dansker, der under navnet »Paolo il Danese« blev en legende i den italienske partisanhær i Norditalien 1943-45.

Brevets afsender Rosita hedder Lauritzen til efternavn, og beretningen i det om hendes afdøde mand, Arendt Paul Lauritzens krigsindsats mod den tyske besættelsesmagt i Italien fortjener at blive fortalt. Men hvordan kunne en ung dansker midt under besættelsen blive frihedskæmper og partisan i Italien?

Partisanlederen »Paolo il Danese«

Han var født i Danmark i 1915, studerede i 1930'erne i Luxemborg, Belgien og Tyskland og blev løjtnant i den danske hær. Da de tyske tropper den 9. april 1940 næsten uden kamp kunne besætte Danmark, drog han med sin enhed fra Roskilde til Sverige. Man regnede nemlig med, at også vort naboland ville blive søgt besat, så de skuffede danske soldater dér ville få mulighed for at kæmpe mod tyskerne. Men det skete som bekendt ikke, og han søgte derefter forgæves at komme med i Norges kamp mod den tyske overmagt. Hjemme igen i Danmark fik han tilknytning til den katolske kirke i Danmark og blev sendt på dens Università Gregoriana i Rom. Her medførte hans bistand til den allierede efterretningstjeneste, at han måtte gå under jorden og søgte til Norditalien.

Her blev han tilknyttet den partisanhær, som opstod, da Italien i sommeren 1943 skiftede side i krigen og gik fra at være Aksemagt til at være besat af tyskerne og derfor samarbejdede med de allierede hære, som nu fra Nordafrika over Sicilien kæmpede

sig vej op gennem det italienske fastland. Han begyndte som menig maskingeværskytte, men fik med sin officersuddannelse hurtigt lederposter og sluttede som chef for en hel partisanbrigade.

I september 1944 ledede han et dristigt angreb på en stærk tysk stilling og fortsatte i spidsen for sin partisanenhed, selv om han var blevet alvorligt såret. For denne indsats modtog han efter krigen fra Italiens præsident »Medaglia d'argenta al Valore Militare«, landets næsthøjeste udmærkelse for tapperhed.

Højdepunktet i hans partisanliv var dog nok, da han som chef for partisanbrigaden III Julia Artoni gik i spidsen, da den i april 1945 befriede den smukke gamle by Parma i Norditalien, endnu før de allierede styrker nåede frem til den.

Krigen i Italien var meget hård og endte først ved den tyske overgivelse den 29. april 1945. »Paolo« havde i partisanhæren mødt den kvindelige partisan Rosita Parmigiani, som han efter krigen giftede sig med. Med afstikkere til bl.a. Rom, Genua og Berlin slog de sig ned på Parma-egnen, hvor han ved sin alt for tidlige død i 1978 var chef for Parmas tv og radio. Både ved krigens slutning og ved hans død blev »Paolo« berømmet af lederen af den britiske militærmission til partisanhæren i Parma-området, og byen mindes hans indsats ved at have opkaldt en gade efter sin befrier »Paolo il Danese«.

De talte dansk, men bar den grønne uniform

Jeg ankom til Neuengamme den første søndag efter den 15. september 1944, sammen med 195 andre fanger fra Frøslevlejren.

Det første arbejde, vi blev sat til, bestod i at bære madskåle (hundesgåle) af fajance o.l. materiale fra jernbanevogne og ind i et depot i lejren. Nogle forarbejdere og kapoer tildelte os hver en stabel, som vi så i gåsegang skulle gå med, medens de råbte los-los m.m. Det skulle helst foregå i løb.

Ved indgangen stod desuden en SS-vagt, der morede sig med at jage på os og skubbe til os med sit gevær - særligt gik det ud over de lidt ældre. Blandt dem var liniemester Thomas Christiansen fra Sdr. Hostrup ved Åbenrå, møller Niels Nielsen Brodersen, Åbenrå, og sproglærer Einar Røn fra Hillerød. De tre, der alle talte perfekt tysk, forsøgte at forklare vagten, at de jo var ældre, og derfor havde svært ved at gå og balancere med sådanne ting, med det resultat, at Røn

fik et slag af vagten, der med bøssekolben slog ham i ryggen, så han faldt, så lang han var, mens hele stablen af skåle fløj til alle sider og knustes, samtidig med at vagten begyndte at sparke ham med sine støvler og på dansk råbte: - Sådan fordømte svin!

Jeg blev nærmest chokeret, især over at høre dansk fra en vagtpost i den så forhadte grønne uniform.

Røn forsøgte at komme på benene og ville forklare sig, men da han led af nogle meget fremherskende, ukontrollable trækninger i ansigtet - troede vagtposten, at han gjorde nar af ham, og han slog nu Røn i ansigtet med hænderne.

Jeg fulgte lige efter og satte den stabel skåle, jeg havde, og ville forsøge at lægge mig imellem - for at redde Røn fra yderligere mishandling. Jeg, der var både hurtig, stærk og vejede ca. 90 kg, kunne sikkert have ordnet vagten, da jeg tilmed var rasende - men vagtposten gav mig et slag med kolben

midt på brystbenet så voldsomt, at det standsede mig, så jeg betænkte mig så meget, at jeg i stedet for yderligere aktivitet, igen tog fat på stabelen af skåle og kom ind i rækken igen. Jeg fik ret voldsomme smerter af den omgang i lange tider, idet mit brystben til dels var brækket, og jeg har stadig en ret kraftig fortykkelse af brystbenet, som jeg har til minde om den episode resten af min levetid.

Røn var næsten mere død end levende, da han endelig slap fri af vagtpostens forfølgelse - men det blev altså et møde med to dansktalende, jeg helst ville have været foruden. Måske var det heldigt, at jeg blev standset så voldsomt - for det havde selvfølgelig kun ført til helt anderledes afstraffelse af mig, såfremt jeg havde gjort vagtposten ukampdygtig.

Hans S. Bruun
KZ-fange nr. 50.451

Fra Berlin til Stalingrad

2 datoer: Januar 1933 og Januar 1943

For 70 år siden i januar 1933 blev DNSAPs fører, Adolf Hitler, af Rigspræsident Hindenburg udnævnt til Rigskansler. En erindring der fik skæbningsvange følger, ikke blot for Tyskland og Europa, men for hele verden. Men også en erindring, der afslører samvittighedsløsheden hos den konservative tyske elite og deres forræderi mod demokratiet i Weimar, således som Frankfurter Rundschau skriver den 30. januar 2003, og således, som aftalen blev forberedt.

Den 4. januar 1933 indkaldte den indflydelsesrige bankier Kurt von Schröder til et møde mellem Hitler og Franz von Papen, en ærkekonservativ politiker og oldingen Hindenburgs yndling. Om dette møde fortæller von Schröder, der fra 1933-1945 var forretningsfører og præsident for Kølns industri- og handelskammer og medlem af »Himmlers vennekreds«, til den amerikanske undersøgelsesmyndighed i Nürnberg (under ed):

Før jeg tog dette skridt, rådførte jeg mig med en kreds fra industrien om, hvorledes de ville stille sig til et samarbejde mellem de to.

Den almindelige mening blandt industrifolk var, at man ønskede en stærk mand til magten, der kunne danne en langvarig regering. Da DNSAP den 6. nov. 1932 led deres første nederlag og således havde passeret deres højdepunkt, var det særligt vigtigt for dem at få støtte fra industrien.

Den 22. januar mødes Hitler med Oskar v. Hindenburg, rigspræsidentens søn, som Hitler gjorde indtryk på. To dage senere mødes von Papen, Fick og Göring til te hos Ribbentrop. De ville tale for Hindenburgs udnævnelse af Hitler, der da også fulgte den 30. januar.

Den nye regering så således ud: Hitler blev Rigskansler, til hans regering hører Franz von Papen, Konstantin friherre von Neurath, Wilhelm Frick, Werner Blomberg, Lutz Graz Schwerin von Krosigk, Paul friherre von Eltz-Rübenbach,

Alfred Hugenberg, Hermann Göring.

Fra denne 30. januar trækkes så et blodspor af NS-regimet gennem Nazityskland, med overfaldet på Polen til 2. Verdenskrig, hvor slaget om Stalingrad med Generalfeltmarschal Paulus' kapitulation, praktisk var indledningen til afslutningen på det barbariske styre.

Facit: 500.000 døde fra den røde hær og 300.000 medlemmer af Hitlers værnemagt blev på slagmarken med dens sne og is. I alt mistede 60 mio. mennesker deres liv i denne grufulde krig. Det, der begyndte den 30. januar 1933 i Berlin, endte den 6. maj 1945 med den betingelsesløse kapitulation for Hitlers værnemagt.

(Der neue Mahnruf nr. 2/2003)
Østrig.

dmj.

Hadet i musikken

Såkaldt »Rock-Nazi« eller »Skin« musik har fortsat en vis betydning i ungdomsmiljøerne på den tyske extreme højrefløj.

Antallet af rockgrupper på den yderste højrefløj nåede i 2001 op på 103, hvoraf ca. 30 har været aktive i årevis og meget populære i det miljø. I Tyskland har man noteret sig 80 koncerter i 2001, som samlede i gennemsnit 170 tilhørere. Kun 4 tiltrak ca. 500 personer. Til disse tal skal føjes sangtekstskriverne (Liedermacher), der også ofte er komponister, i et antal af 20, som i 2001 gav 44 forestillinger. Nogle, som fx Frank Rennicke, den mest populære, synger ret så regelmæssigt ved det politiske parti NPD's aktiviteter, som fx i februar

2001 i Dresden, foran 1000 personer.

Teksterne i rockgruppernes og solosangernes sange indeholder ofte vold, nedrigheder og en grad af racisme, som det er svært at forestille sig. Myndighederne griber regelmæssigt ind for at forbyde de sange, hvis ordvalg falder ind under racisme-lovgivningen, ved en temmelig effektiv »udhængning«. Dette forhindrer dog ikke, ud over offentlige forestillinger, en enorm CD-produktion. Et detaljeret værk om denne »extreme højrefløjsmusik i Tyskland« giver en liste over tyske gruppers udgivelser, eller udgivelser ved grupper der samarbejder med tyskere. Mellem 1983 og 2001 blev 814 plader/CD'er udgivet, lige fra single numre til musikken fra hele kon-

center, hvilket udgør en produktion på 45 plader/CD'er pr. år i gennemsnit.

Udgivelserne synes oftere og oftere at foregå på individuel basis, både for at undgå beslaglæggelse i stort antal hos distributørerne, og fordi den »vilde« produktion af CD'er lettes meget af adgangen til individuelle computere. Hvad angår den internationale produktion, der ligeledes står opført i det førnævnte værk, så omfatter den udgivelser i 24 lande, lige fra store vestlige demokratier til Argentina og Brasilien, fra Japan til Finland og Irland, til Slovakiet, Polen, Ungarn og Kroatien, osv.

Oversat af Bente Thorup

27. januar mindedag

I anledning af årets mindedag den 27. januar blev 5 frivillige civiltjenstlige fra Buchenwald inviteret i den tyske forbunds dag.

Efter en begyndelsesceremoni i Weimar deltog de unge i mindehøjtideligheden i forbunds dagen sammen med bl.a. Jorge Semprun og Yariv fra Mindestedet Yad Vashem. Efter en udførlig diskussion foreslog fangerådet, at mindestedets bibliotek skulle bære navnet på den afdøde præsident for IKBD Pierre Durand.

Derved fremhævedes for de unge Pierre Durands betydning i forbindelse med Løftet fra Buchenwald, og de blev ansporet til at kæmpe for, at løftet går i opfyldelse.

(Die Glocke von Ettersberg. 1/203-dmj.)

Nekrolog

Hans Andersen in memoriam

Vor tidligere formand for Kammeraternes Hjælpefond (KH) Hans Andersen er ikke mere.

Det var i sin tid general F.B. Larsen, som foreslog H.A. til bestyrelsen med den begrundelse at vi havde stærkt brug for et medlem med administrativ og juridisk kompetence. Kammeraternes Hjælpefond har haft megen glæde af H.A.'s formandskab. Ikke mindst da en af fondens stiftere, den tidligere redaktør af »Pigtråd« Johannes Fosmark, afgik ved døden. I den forbindelse ydede han en stor kammeratlig og uegennyttig indsats.

I de senere år døjede H.A. ikke så lidt med sit helbred, som ikke var det bedste, bl.a. som følge af hans fangenskab i Buchenwald. I bestyrelsen vil vi savne et flittigt bestyrelsesmedlem, og vi vil mindes ham som en loyal og god kammerat.

Æret være hans minde.

*Mogens Dyrre
næstformand i K.H.*

Nekrolog

Med Otto Kruses død er igen en af Bogense-drengene gået bort.

Allerede i 1942-43 dannedes der i Bogense et par meget aktive modstandsgrupper, en omkring Bogense Jernstøberi under ledelse af ing. Sejr Skov Pedersen og en omkring Otterup Maskinfabrik, hvor der arbejdede adskillige Bogense-drengene.

Som de fleste steder startedes der med noget, der kunne dækkes ind under drengestregere, og resultatet var også, at Erik Barfod, den daværende ejer af jernstøberiet, hver mandag morgen måtte på politistationen for at se, hvor mange af hans lærlinge, der var blevet »nuppet« i weekendens løb. Men snart blev det alvorligere ting som sabotage og fjernelse af våben, og natten efter den 29. august 1943, slog tyskerne så til mod dem, de efterhånden havde mistanke til.

Tre af dem blev dødsdømt, men straffen konverteredes til tugthus. Heldigvis vendte de alle hjem, men mærket af opholdet for livstid. Andre kom i KZ-lejr eller slap til Sverige.

Dermed var der en periode ro i Bogense. Men efter nogen tid kom nye folk til. Pausen gjorde imidlertid, at de første pionerer følte, at de var glemte, også i den glade befrielsessommer.

Dagmar Mørk Jensen.

Da nu erstatningerne, endda på 75% af det bevilgede beløb, er begyndt at ankomme til os, der efter stor sandsynlighed har ansøgt gennem Klaus v. Münchhausen, bør vi, der har modtaget beløbet, i henhold til oprindelig aftale, sende ca. 3% til den konto, der er oprettet i Danske Bank, Aabenraa. Jeg har sendt ca. 3%, kr. 1.200.-, til konto 4610 642 403 reg.nr. 4610 Danske Bank.

Med venlig hilsen
Harry Henriksen

Erstatningerne

Efter adskillige udsættelser af, hvornår konkrete sager ville blive færdige, kom de, der specielt var lovet i marts, efter adskillige rykkere den 15. april, lykkeligt fulgt af en hel del andre.

Det er stadig ikke muligt at se noget mønster i udbetalingerne, men det skønnes, at af de 798 danske ansøgninger, har nu ca. 60% fået 1. rate. Det stemmer meget godt med Stiftelsens hjemmeside, der oplyser, at ultimo marts er 1/3 af ansøgningerne behandlet.

Det er tydeligt, at »Münchhausen«-ansøgningerne nu er behandlet i ca. samme tempo, som de der har søgt gennem Helsing eller direkte.

Helsing-folkene oplyser, at kontoen dér ikke svarer, men de vil naturligvis blive bistået i den udstrækning, de beder om det, hvis de henvender sig til bladet.

Uanset, at man har erkendt, at der ikke er grundlag for det i loven, fortsætter man med at lade enkerne vente til sidst. Det vil formentlig sige, at de risikerer at komme ind i 2004, inden der sker noget.

De, der har søgt flere steder, bevirker naturligvis, at statistikken bliver forrykket, men ellers skulle det ikke betyde noget.

Det er meget glædeligt at konstatere, at der indgår bidrag til den konto, der er oprettet til en hilsen til Klaus von Münchhausen, såvel fra foreninger, som fra enkeltpersoner.

Kontoen er oprettet i Danske Bank, Aabenraa og har nr. 4610 642 403 reg.nr. 4610.

Man kan indbetale via sin bank eller med check.

DMJ

Berufsverbot praktiseres stadig

I »Modstandskampen 1940-45« april i år bragtes et læserbrev, der fortjener den største opmærksomhed. Det var

en opfordring til økonomisk at støtte Klaus v. Münchhausen, der som tak for sit usselvise arbejde med at skaffe tidligere slavearbejdere og KZ-fanger erstatning fra Tyskland nu har mistet både stilling og hus. »Nogen« i Tyskland har åbenbart ikke set med blide øjne på hans arbejde som murbrækker i undermenneskenes interesse og har i tysthed genindført det gamle tyske Berufsverbot med øjeblikkelig virkning.

Dette overgreb må vi svare på, så det ikke kan misforstås! Det er for vor skyld, Klaus v. Münchhausen nu bliver forfulgt. Vi må derfor gøre alt hvad vi kan for at lette hans situation. Vi kan ikke nøjes med bare at sige »Tak«. Det døde som bekendt smedens kat af! Vi må konkret vise ham vor solidaritet.

Jeg vil derfor opfordre ikke blot foreningerne og tidligere fanger (hvad enten de indtil nu har fået erstatning eller ej), men enhver, der sympatiserer med v. Münchhausens indsats til at give sit bidrag.

Brug: Reg.nr. 4610 - 4610 642 403 Danske Bank.

Send et beløb, stort eller lille, til støtte og hjælp for den mand, der fremfor nogen har vist solidaritet med os!

Karl Dester (tidl. Grue)
Stutthof D 25674

Svar fra DR

Kære Dagmar Mørk Jensen og Mary Dahl

Tak for jeres brev af d. 11.3.2003 angående dokumentarprogrammet »Kun en tysker«.

I skriver, at seerne opfattede programmet som »meget ensidigt« og referer til den efterfølgende »læserstorm«.

Jeg er ikke enig i, at debatten i aviserne kan tolkes som sådant. Nogle seere har ganske rigtigt givet udtryk for, at de opfattede programmet som ensidigt - andre har ikke. I aviserne har der været kritiske læserbreve - og der har været læserbreve som bekræfter de forhold, der blev lagt frem i programmet. Nogle seere har også skrevet direkte til DR og takket os for at fortælle om denne side af de tyske flygtninges historie.

Jeg betragter avisernes læserbreve som en naturlig følge af et undersøgende dokumentarprogram. Debatten, som programmet har vakt, er faktisk et af formålene med DRs dokumentarprogrammer. De skal skabe debat. Forudsætningen er dog, at debatten sker på et sagligt og veldokumenteret grundlag. Det mener jeg også er tilfældet.

Nogle seere har efterfølgende fortalt, at de kan genkende de forhold, der blev dokumenteret i programmet. Andre har - som I - givet udtryk for, at de ikke kan genkende forholdene fra de lejre, som de personligt havde kendskab til. Begge dele synes at være i overensstemmelse med virkeligheden. Der var meget stor forskel på lejrene, hvilket også blev pointeret i programmet.

Redaktionen bag »Kun en tysker« vedkender sig dog, at programmet fortrinsvis lagde vægt på at fortælle om de mørke sider af flygtningenes historie. Det var et bevidst valg, da denne del af historien ikke er kendt af den brede offentlighed.

Jeg beklager, at I som enker efter to modstandsfolk opfatter programmet som en hån mod jeres mænd. Det har langtfra været hensigten med programmet, som ikke retter nogen speciel kritik hverken mod enkelte modstandsfolk eller den danske modstandsbevægelse som sådan.

Med venlig hilsen
Christian Nissen

Nå! Red.

Klip fra aviser og blade

Berlingske Tidende 03.04.03

BESÆTTELSEN
1940-1945

9. april 2003 kl. 19

Tyskerpiger og modstandskvinder

Foredrag ved Anette Warring,
lektor, ph.d., Roskilde Universitetscenter

Pris 50 kr. via BILLETnet eller ved indgangen

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
Søren Kierkegaards Plads
København · www.kb.dk

café · boghandel · restaurant · koncerter · udstillinger · foredrag

*Nogle har ikke megen venera-
tion for den 9. april.*

RED.

BT 21.04.03

Slave- arbejderes erstatning

■ Det er den internationale Organisation for Migration (I.O.M.), der står for indsamling af oplysninger og udbetaling af erstatning til de danske politifolk, der har siddet i tysk kz-lejr. En tidligere slavearbejder får i alt 7.770 EURO, hvoraf 75 procent, ca. 42.300 kr., udbetales. De resterende 25 procent afventer udviklingen.

Sidste år havde 329.000 personer søgt om del i puljen, fem gange så mange som I.O.M. forventede. I december havde I.O.M. afgjort 77.000 sager, hvoraf halvdelen havde ført til udbetaling. I.O.M. anslår, at kun 20 pct. eller ca. 70.000 ud af de 329.000 ansøgninger falder ind under loven om erstatning. I.O.M. har forpligtet sig til at færdigbehandle alle ansøgninger inden udgangen af 2004. 120.000 internerede militærfolk fra Italien har fået deres krav afvist med den begrundelse, at de ikke sad i tysk kz-lejr.

Kilde: I.O.M.

Som det ses af den officielle meddelelse fra I.O.M. arbejder man nu »kraftigt« på at få sagerne afgjort. I denne meddelelse kan man også læse, hvorfor det har taget længere tid end man forventede.

Vi erindrer om LÆSERBREV i sidste nr. af Modstandskampen 1940-45 side 8.

Heri opfordres de fanger, der har modtaget erstatning, til ikke at glemme Klaus von Münchhausens store arbejde for KZ fangerne. Uden ham var det måske slet ikke blevet til noget.

Det har kostet Klaus von Münchhausen rigtig meget, ligesom de studenter, der har hjulpet ham - stort set - ikke har fået noget.

I Danske Bank, Aabenraa, konto 4610 642 403 reg. nr. 4610, kan der indsættes et beløb til nogen dækning af hans udgifter.

ABSOLUT FRIVILLIGT. Red.

Klip fra aviser og blade

Flensborg Avis 18.02.03

Når døden er hurtigere end penge

Fokus på mindretal

Sigøjnere kritiserer, at erstatningssager trækker i langdrag.

HEIDELBERG. Mange sinti og roma venter stadig på erstatning fra den tyske tvangsarbejder-stiftelse og FNs underorganisation IOM.

Ventetiden er udtryk for kynisk beregning, mener sigøjnernes interesseorganisationer.

- Vi har meget tidligt sendt ansøgninger for cirka 1500 personer, som var slavearbejdere i en af nazistregimets udryddelses- og arbejdslejre. Men den overvejende del af dem må stadig vente på deres penge, siger Silvia Sängler fra centralrådet for tyske sinti og romaer i Heidelberg.

Ligesom f.eks. jøderne har sigøjnerne ret til at få udbetalt i alt 7670 euro.

Mens den jødiske Claim Conference har opnået, at mange ansøgere fik udbetalt op til to tredjedele af de lovede penge, så ser det mindre godt ud for sigøjnerne. Fra IOM-afdelingen i Geneve kommer der normalt kun 3835 euro, det vil sige halvdelen af pengene som første rate.

Flensborg Avis 15.01.03

Barsk beretning uden indvendinger

Hans Bøjlund Sørensen
Kolding

Overskriften over artiklen i FLA om de tyske flygtninge i Danmark i 1945 var ikke velvalgt.

Det blev overset, at hovedparten af de børn, hvis gravsten blev vist, var døde før 1. maj - med andre ord på et tidspunkt, da danske læger ikke havde mulighed for at blande sig i behandlingen.

For den, der ikke levede på den tid, måtte udsendelsen virke barsk. Det havde nok været rimeligt at have medtaget nogle af de indvendinger, der fremkom ved starten af beskrivelsen.

Da jeg kom hjem fra fangelejrene i foråret 1945 efter seks måneders ophold i tyske kz-lejre, fik jeg slet ikke det indtryk af forholdene mellem danskere og flygtninge.

I min egenskab af befalingsmand i beredskabskorpset blev jeg allerede fra november 1945 beskæftiget med flygtninge i de tre store lejre ved Aalborg og blev hurtigt tjenestgørende i forskellige lejre for beredskabstjenesten i bl.a. Ryslinge på Fyn og Ry ved Sil-

keborg. Intet steds mødte jeg den indstilling, der nu berettes om. Der var ikke had fra nogen af siderne.

Fra de forskellige lejre ligger der oversigter over rationer m.v. hos de lokale beredskabsmyndigheder.

Men sult var der ikke tale om. Flygtningene lavede selv maden. Den danske befolkning måtte på den tid selv leve med knappe rationer.

Selvfølgelig var lejrene afspærret af hensyn til fraterniseringsforbuddet. Dog mest af hensyn til at holde de lokale unge mennesker fra de unge piger, vel ikke så meget af moralske grunde som af sundhedsmæssige hensyn.

Erindringer om fordærvet kød må stamme fra den tid, hvor lejrene var under tysk kommando. I hvert fald har jeg ikke været præsenteret for noget sådant.

I slutningen af fyrrerne var jeg beskæftiget med afviklingen af lejrene. Jeg deltog i transporterne til gennemgangslejren i Kolding, hvorfra de blev ført til de forskellige zoner i Tyskland. Heller ikke på disse ture mærkede vi, at nogle

af flygtningene følte, de var blevet dårligt behandlet.

Der var fuld dækning for overskriften »Danske læger nægtede at hjælpe« i Flensborg Avis lørdag den 4. januar. Artiklen handlede om de tyske flygtninge, der kom til Danmark i 1945.

Danske læger afslog nemlig en anmodning fra den tyske besættelsesmagt. Det dokumenteres i artiklen med en erklæring fra Den almindelige danske Lægeforenings hovedbestyrelsesmøde den 26. marts 1945, hvori det hed:

»I betragtning af de her i landet herskende forhold mener lægeforeningen ikke at kunne medvirke ved organisering af nogen form for nødhjælp til de tyske flygtninge«.

Erklæringens ordlyd var også den almindelige retningsslinje for de danske læger efter befrielsen i maj 1945. Lægerne havde således muligheden for at blande sig for den 5. maj 1945.

»At hovedparten af de børn, hvis gravsten blev vist, var døde før 1. maj« er en påstand, Hans Bøjlund Sørensen ikke fremfører dokumentation for.

Redaktionen.

Ingen har patent på sandheden

Mettelse Bjerregaard

Sønderbyvej 22, Tjæreborg, skriver blandt andet:

SYNSPUNKT

Ingen kan tage patent på sandheden. Vi mende indrettede, at føle, og hvor t sammen, vil mening. At den så nær so ven sag, kræve

Forvrænget billede af historien

Tyske flygtninge (1)

Af Johannes Mosbech, pens. overlæge

er forkerte.

Det var en kæmpe opgave for Danmark, i særlig grad for social- og sundhedsvesenet at modtage så stor en gruppe fremmede, der væltede ind over landet netop på det tidspunkt, og i tilbageblik blev opgaven løst

føre vaccination mod tyfus, paratyfus og dysenteri af flygtninge på de skoler, forsamlingshuse, hoteller, landet over, hvor de var indkvarterede. Vort hold gennemrejste Sydjylland i fire uger - og der var intet tag

det i december!

- Du bliver her, Jørgen, du afspads

Toftlund

gen: vælg nu, mit barn - hvem vil du ind i en slægt og familie, der lever under bestemte vilkår. Vi fødes i et land med en nationalitet, et sprog og en historie. Og mens vi vokser op, bliver vi præget af en tro, en politisk overbevisning, en livsholdning - eller også af manglen på samme. Alle disse ting kan man siden vælge at gøre op med eller tage til sig. Men intet menneske vokser op som en øde ø. Denne form for frihedstænkning er en illusion.

Og hvad ville den fuldstændige frihed også føre med sig andet end tomhed? Det ville være som at have fri, ikke skulle noget som helst, ikke skulle sørge for noget

En skandaløs udsendelse

REFLEKS

danske og tyske bestræbelser sammen

På et enkelt punkt faldt danske og tyske bestræbelser sammen med hensyn til flygtningeinv

såkalde dokumentarudsendelse i TV om de tyske flygtninge med urette lagt ansvaret over på de danske myndigheder. Det tyske ansvar galdt til befrielsen 5. maj

en dansk flygtninge de fyldt to avisider taknemmelighed Danmark. Og i Sø sidder en gamm standsmænd

Center Syd Storetorv 10, 6200 Aabenraa
7912 4500
fax redaktion 7332 5025
fax annoncer 7332 5030

REDAKT

6700 Esbjerg
Bangsvej 17
7912 4500
fax redaktion
fax annoncer

Mindre dødelighed i tysker-lejrene

Vi lod ikke tyske børn dø

Flygtninge. Dagens kronik imødegår oplysninger i en tv-udsendelse om, at danske lige efter krigen behandlede tyske flygtninge meget dårligt og blandt andet lod børn stå i hjel uden lægehjælp.

Af Bjørn Svensson.

I 1945 var der udbredt tyskerhad i Danmark, og tyskerne gjorde intet for at dæmpe det. Tværtimod. Medens tyske flygtninge strømmede ind i Danmark, deporterede tyskerne danske fange og modsatte vej. Samtidig fortsatte tyskerne og mordaktiviteten i de tyske mordpatrojer. Blandt andet blev sent som i februar-marts myrdet i gehuslæger.

Tyskerhadet kan altså ikke benægtes. Men der findes flere grader af det. Andre lande havde bortjaget selv bofødt tyskere. Det gjorde vi ikke. Alligevel det blevet spurgt, om tv havde ret, da det for nylig (8 januar) beskyldte danskerne for, at de på grund af had havde ladet tyske børn dø i tusindvis. Dertil kan jeg svare et bestemt nej. Der er kommet enkelttilfælde af umenneskelighed som i enhver krig, og der var problemer i den første kaotiske tid efter befrielsen. Men generelt må svaret blive nej.

En førerbefaling

6 DEBAT-NAVNE

Overfladisk omgang tv

N.P. Lund-Jensen

Rønsdamvej 17, Bov, Padborg, skriver blandt andet:

TYSKERE: Den 8. januar 2003 bragte DR-dokumentar en udsendelse om den tyske flygtningestrøm til Danmark i foråret 1945. Det var åbenbart, at udsendelsens formål var at tegne et usympatisk billede af Danmark og danskerne anno 1945, og man skal lede længe efter magen til overfladisk omgang med historiske kendsgerninger.

ske kendsgerninger.

Udsendelsens tilrettelægger, Søren Lindbjerg, undlod næsten konsekvent at oplyse, hvorvidt beretningerne fra de tidlige tyske flygtninge refererede til hændelser før eller efter befrielsen den 5. maj 1945, hvilket er afgørende for, om det var den tyske besættelsesmagt eller de danske myndigheder, der havde ansvaret for de beskrevne dårlige forhold.

DRs medarbejdere havde tilsyneladende ikke noget

kendskab til de omfattende forhandlinger, som foregik mellem de danske og tyske myndigheder forud for den tyske flygtningestrøm, og hvorunder man fra dansk side klart afsløst at påtage sig noget ansvar for flygtningene. Man går også let henover de næsten uoverstigelige vanskeligheder, der opstod, da Danmark den 5. maj 1945 fra den ene dag til den næste fik ansvaret for 240.000 flygtninge.

DR havde have selvstændigt

samtidig med, at de tyske flygtninge strømmede ind i Danmark, sad 4000 danskere i tyske koncentrationslejre, og at den tyske besættelsesmagt fra februar til maj 1945 henrettede 63 danske frihedskæmpere, samt at tyskerne netop brutalt havde myrdet 7 sagesløse læger på sygehus i Vejle og Odense. Det er uforståeligt, at DR vil lægge navn til en sensationspræget udsendelse af denne kvalitet.

Slavearbejdere skal vente og holde kæft

Dengang fik vi pryd, hvis det ikke gik stærkt nok. Nu har tyskerne åbenbart selv god tid, siger Niels Christian

PADBORG. Cirka 400 danskere, som blev sendt på ufrivilligt slavearbejde i Nazityskland under 2. Verdenskrig, venter stadig på den erstatning fra Tyskland, de blev lovet for år tilbage.

Blandt dem, der venter, er den 79-årige Niels Christian

ventetiden ikke var forsmædelig nok, har de ventende netop fået officiel ordre om hverken at ringe eller skrive for at høre, hvordan det går med behandlingen af deres sag.

- Det er en hån, siger Niels Christian Andersen.

Mere side 15

Klip fra aviser og blade

Morgenavisen Jyllands-
Posten 27.04.03

Godt et år efter modstandsmanden Flemming Junckers død bliver der rejst en mindesten tæt på hans gamle gods ved Mariaager.

En moderne Niels Ebbesen

Elefanten in memoriam

En personlig minderune

Stor var han i alle måder, Flemming Juncker, så krigstidens dækningsnavn, Jumbo, var såre velvalgt. Et kæmpemenneske, og en strålende begavelse. Ved hans død mistede modstandsbevægelsen en af sine afgørende pionerer, skovbruget det meste af sin intelligensreserve og landbruget en af sine igangsættere. Hans viden var enorm, hvad jeg oplevede ved flere lejligheder.

Feks. i Nr. Vium brunkulslejer, hvor vi havde løst et par usædvanligt vanskelige plantningsopgaver, og hvor han forklarede mig grundene til succesen.

Eller de amerikanske sydbøge, Nothofagus. Det viste sig, at hvor jeg, der havde arbejdet med Nothofagus i en årrække, troede, at vi kun havde nogle få ældre planter i botaniske samlinger, vidste han, at vi havde en hel skovbevoksning.

Han lærte mig også, at en hovedgrund til at dyrke Nothofagus ville være deres evne til på kort tid at producere tungt ved til cellulose,

hvorefter han satte mig igang med at planlægge og lede den første og, takket være rent og skært held, indtil videre mest givtige, danske indsamlings-rejse langs syd-Andes og i Ildlandet, Juncker-IUFRO ekspeditionen, marts-april 1974.

Men tilbage til det helt afgørende: Krigens år. Det må aldrig glemmes, at han, parallelt med en anden pioner, Stig Jensen, fik organiseret det hjemlige apparat, der tog imod faldskærmsfolk, våben og sprængstoffer. Og det var meget, der kom ned. På Valborup havde vi et par tons sprængstof, da tyskerne afbrød forestillingen.

Nu afslører man så en mindesten over ham. Et lokalt initiativ har fundet genklang hos en større kreds. Men hvor finder man det officielle Danmark? Hvad har Mor Danmark gjort for at mindes en af sine store sønner?

Georg Schlätzer,
Ng. 68.409

Morgenavisen Jyllands-Posten 27.04.03

Vi troede på Hitler

Detaljerede planer for Danmarks rolle i et Europa efter tysk model blev kun skrinlagt, fordi Adolf Hitler fik andet at se til. Danske politikere og embedsmænd pressede på for at få Danmark aktivt placeret i et nazistisk ledet Europa. Det viser en ny bog om besættelsestiden.

BESÆTTELSESTIDEN
AF NIELS LILLELUND

■ Allerede kort efter den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940 forelå detaljerede planer for Danmarks placering i et kommende stortysk rige. Planerne var udarbejdet af danske embedsmænd på opfordring fra danske politikere og blev kun skrinlagt, fordi Adolf Hitler

mistede interessen for dem. Langt hen i krigen arbejdede det danske politiske system aktivt for Danmarks placering i det såkaldte tyske "Storrum," en nazistisk vision om fællesmarkedet, hvorefter de omkringliggende lande skulle levere råstoffer til det tyske herrefolk.

Det fremgår af en ny bog, "Danmark i det tyske Storrum", som PhD-kandidat Steen Andersen ud-

giver på befrielsesdagen den 5. maj. "Min forskning viser, at den aktivistiske linie var langt mere udbredt end antaget. Store dele af den politiske elite arbejdede aktivt for, at Danmark hurtigt skulle indlede et nært samarbejde med Tyskland. Det gjorde de ud fra den betragtning, at tyskerne ville vinde krigen - sådan så det nemlig ud på det tidspunkt."

Kornkammeret

Danmark var udset rollen som landbrugslandet, der skulle levere smør, korn, fisk, kød og grøntsager. Men den tyske fører, Adolf Hitler, mistede interessen for planen, da angrebet på Stalins Sovjet kom øverst på dagsorden. Da var det vigtigste

for ham, at der i Danmark var orden og en stabil industriproduktion, der kunne hjælpe Tysklands fortsatte rustning.

Lejder af Historisk Arkiv for Besættelsestiden, PhD Niels Wium Olesen, anerkender, at Steen Andersens forskning kaster et nyt lys på den omstridte periode i vores historie.

"Bogen viser, hvordan den aktivistiske linie var en generel tendens og ikke bare enkeltstående indslag hos f. eks. Scavenius. Det har vi ikke vidst før. Og selv om man aldrig kan eller må domme historien med nutidens moralske briller på, er der da stof til eftertanke i at se, hvordan embedsapparatet arbejdede videre i

sin egen inerti og kontinuitet. Det gjaldt om at få tingene til at fungere, og der er næsten ingen spor af moralske overvejelser hos nogle af aktørerne."

Steen Andersen beskriver også, hvordan statsminister Stauning havde resigneret og anså Tysklands sejr for en uomgængelig realitet. En populær opfattelse har været, at Stauning kun grundet alder og sygdom lod sig forføre af kyniske kolleger, men den nye bog viser Stauning i en langt mere aktiv rolle som den, der skulle overbevise erhvervslivet om den tyske planøkonomis nødvendighed.

INDBLIK, SIDE 7

Notits
Internettet kan
bruges til meget.
RED.

The Danish Center for Holocaust and Genocide Studies

forside > emner > holocaust

Holocaust uddannelse

Wannsee-konferencen

Wannsee-konferencen er en af de mest kendte enkelt-begivenheder under Anden Verdenskrig. På konferencen cirkulerede fx en opgørelse over antallet af Europas jøder: 11 millioner i alt.

Hvad skulle der ske med dem?

Den 20. januar 1942 samledes en række højtstående repræsentanter for det nazistiske stats- og sikkerhedsapparat under chefen for Sikkerhedspolitiet Reinhard Heydrichs ledelse for at diskutere den endelige løsning på det jødiske spørgsmål. Som resultat heraf fik Heydrich alle deltagernes opbakning til, at den systematiske udryddelse af de europæiske jøder kunne føres ud i livet. Selve beslutningen om at udrydde de europæiske jøder var højest sandsynligt taget forud for konferencen.

Billede af Wannsee-villaen

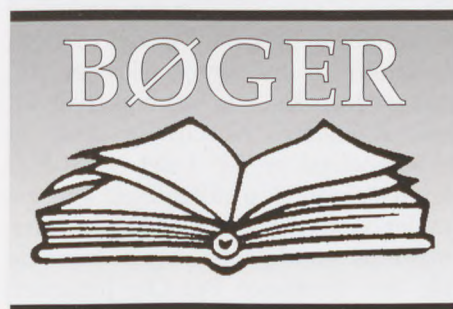
Mere om:
Forudsætninger for Wannsee-konferencen
Formål for Wannsee-konferencen
Konferencens deltagere
Konferencens forløb
Wannsee-konferencens resultater
Vide mere?
Litteratur
Links
Wannsee-konferencen - kildetekster

Forudsætninger for Wannsee-konferencen

Ved udgangen af 1941 var status for nazisternes jødeudryddelse:

- I de erobrede dele af Sovjetunionen havde de tyske Einsatzgrupper

<http://www.holocaust-uddannelse.dk/holocaust/wannsee.asp>

Kampen om ungdommen.

Niels Bukh - en politisk biografi.

Af Hans Bonde
270 sider rigt illustreret
Pris: 198 kr.

Forlag: Museum Tusulanum

Bogen er skrevet ud fra en afhandling, der blev afholdt på Københavns Universitet.

Bogens titel og undertitel passer ualmindeligt godt til indholdet.

Niels Bukh var mange ting, han var

gymnastik - en art pædagog - han »omstøbte« sine bøjede bønderkarle - og piger - til flotte gymnaster, som der var bud efter i det store udland.

Sovjetunionen, Japan, Amerika, Sydamerika, Sydafrika, ja, rigtig mange nationer så og glædede sig over de danske gymnaster.

Men Niels Bukh så ikke sin storhed med at tilhøre et lille land, det demokratiske Danmark.

Hans hu stod til noget større - specielt de autoritære stater, med Adolf Hitler i spidsen. Niels Bukh var en fascinerende karismatisk figur, der også mere end andre forstod at sætte sig i positur ved alle de gymnastikstævner, han var leder for.

Demokratiet var ham vederstyggeligt, det var den stærke ener, eller de mennesker med betydning i samfundet han søgte. Højgårdkredsen og andre kredse af »Danmarks bedste mænd«. Han indtog en stærk antikommunistisk holding og løb derfor sammen med »Oxford-bevægelsen«, der senere skif-

tede navn til »Moralsk oprustning«. Niels Bukh samstemmede »Oxfordbevægelsen«s synspunkter: Absolut u selviskhed, absolut renhed og absolut kærlighed. Absolut!!

Niels Bukh sendte en føler ud til en åndsbeslægtet ny oprører. Dansk Samlings Arne Sørensen. Arne Sørensen holdt to foredrag for eleverne. Alt sluttede dog imellem dem - de ville begge være førere. Arne Sørensen, i modsætning til Niels Bukh, gik dog senere den parlamentariske vej og blev et af modstandsbevægelsens bevægelser.

Selv om der ikke hersker tvivl om, at Niels Bukhs »primitive gymnastik« var en gymnastikform, som mange lande overtog og mere eller mindre udformede efter eget ønske, var og blev Niels Bukhs gymnastik verdenskendt.

Men fremførelse fra tribunen var hermed et eksempel af mange på, hvad Niels Bukh gjorde: »Sådan som vi ser, at det japanske og det danske flag har de samme farver, sådan ser vi også, at den

japanske og den danske ungdom samles om de samme interesser.«

Hver gang det samme når fascistiske diktaturer besøges, bliver disse fremhævet. Selv under Verdenskrigen var Niels Bukh aktiv - ja så aktiv, at han planlagde en »Fredsfest« når - og det var underforstået - at Tyskland havde vundet. Niels Bukh var entydigt interesseret i en tysk domineret blok.

Niels Bukhs næsegrus beundring for Nazityskland og dets fører Adolf Hitler, giver bogen et særdeles godt indtryk af.

Andre højreorienterede, som pastor Munk og Arne Sørensen opgav deres tilslutning til den stærke mand - efter Besættelsen 9. april 1940 - ikke Niels Bukh.

I foråret 1943 sporedes en vis tvivl hos Niels Bukh og Tysklands sejr, og her viste han sig som alle opportunisten.

Nu er det sgu med at skifte hest, om det så er midt i vadestedet.

Han betalte 9. marts 1943 sidste gang kontingent til Nordisk Selskab, han opfordrede til - for første gang - at afgive stemme til folketingsvalg. Han støttede den sønderjyske sag, han lod formanden for Dansk Ungdoms Samvirke Hal Koch holde foredrag på skolen i Otterup.

Selv om Niels Bukh mødtes og samarbejdede med Nazityskerne om at indføre en dansk arbejdstjeneste for Tyskland, hvor ungdommen skulle vindes for Nazismen, selv om Niels Bukh her var den ultimative kollaboratør og selv om han også interneredes efter Befrielsen 4. maj 1945.

Megen kritik opkom, men særlig to ting var svært at lyve sig fra. Initiativet i Berlingske Tidende i 1933, hvor han ser sig selv som Danmarks Hitler. At han havde drejet interviewet i antisemitisk retning.

Niels Bukh undlod heller ikke, som alle opportunisten, at omtale enkelte døde frihedskæmpere som sine venner.

Politianmeldelse fandt sted, men som så meget andet ved Retsopgøret skete der egentlig ikke ret meget.

Venstregeringen med Knud Kristensen i spidsen så det som sin opgave at støtte landkulturen og dermed se bort fra Niels Bukhs protyske politik.

Justitsminister Elmquist meddelte Bukh på et brev af 13. august 1946 - med håndskrift - »uofficielt og fortroligt«, at politiundersøgelsen var afgjort uden tiltale.

Retsopgøret viste, som man kunne forvente, at der er forskel på folk.

SPÆNDENDE BOG.

Kaj Christensen.

Krigsdrama mellom to permer

De trodde på en ny dag

Ti blyantskrevne notis- og kladdebøker og en politimester som ble nesten 102 år, er bakgrunn for boken *De trodde på en ny dag*. Bokens hovedinnhold er politimester Finn Dahlins dagbøker fra opphold i konsentrasjonsleiren Stutthof i Polen under 2. verdenskrig. Dahlin var i leiren sammen med nærmere 500 politikolleger fra hele Norge som ble arrestert av de tyske nazimyndigheter under »Aksjon Polarkrets« etter drapet på politifullmektig Gunnar Elifsen i august 1943.

Finn Dahlins dagbøker er bearbejdet av hans sønn, politiinspektør Erik Dahlin, som i mange år var polititjenestemann og politifullmektig i Oslo og politiinspektør i Ålesund.

De trodde på en ny dag utgis i samarbeid med Norsk Politihistorisk Selskap, og selskapets leder politidirektør Ingelin Killengreen, har skrevet bokens forord.

Rundskriv

Ang. ny bok om KZ-leiren Stutthof i Polen og 271 politifolk og 73 andre norske fanger.

Jeg tror alle gjenlevende fanger fra tiden 1943/45 og pårørende er kjent med at jeg i flere år har arbeidet med fars dagbøker som han skrev under fangenskapet. Jeg tror at flere av dere har sett fram til at boken skulle komme. Nå kommer den! Dere kan se presentasjonen gjengitt ovenfor. Det er kommet med noen feil der. Det var ikke 500 politifolk i Stutthof! Det er heller ikke Jørn-Kr. Jørgensen som er hovedforfatter.

Boken utgis på Genesis forlag og trykkes i førstningen av november og vil sannsynligvis være å få kjøpt fra 20. november. Opplaget er ikke så stort som ønskelig. Av den grunn bør alle som interessert i å kjøpe boken, henvende sig til en bokhandel og bestille den. Den heter: *De trodde på en ny dag*.

Dere som kjente far, vet at han var en nøyaktig og objektiv mann. Det han har nedskrevet i sine dagbøker er preget av ham. Jeg har prøvd og gjengi det slik. Jeg har prøvd å la det være fars notater slik a boken skal yte far den rettfærdighet han har krav på. Jeg ser det slik at far har skrevet nøyaktig og godt omkring fangenskapet. Hans dagbøker burde være en god gjengivelse av det som skjedd. Flere av dere fangekolleger har lest korrektur på de faktiske omstendigheter og bekreftet at - »Det var slik det var!« nettopp dette har hjulpet meg i det

som er skrevet og jeg er oppriktig spent på hvordan dere - tidligere fanger - ser på innholdet i denne boken. Boken utgis med solid støtte fra Norsk Politiforbund og Norsk Politihistorisk Selskap.

Justisdepartementet har også gitt solid støtte til utgivelsen. Norsk Politiforbund ønsket et oppgjør med okkupasjonstiden og det norske politiet. På dette felt har ikke jeg den fornødne kompetanse og derfor er det to medforfattere til det som er skrevet. Redaktør Jørn-Kr. Jørgensen skriver litt om KZ-leiren Auschwitz som et eksempel på en leir i det tyske KZ-leirsystemet. Han stiller også spørsmålet om hvem som ble okkupasjonsmaktens medhjelpere og hvorfor de ble det. Professor Per Ole Johansen skriver et kapittel om politiets motstand mot okkupasjonsmakten.

Det er mitt håp at boken totalt sett bidrar til det antydende oppgjøret og kaster lys over en del av politiets krigshistorie.

Jeg sender ut dette rundskrivet til alle dere som jeg tror har fulgt med meg i tankene med arbeidet.

Mange av dere har hjulpet meg med forskjellig av informasjon og fortellinger. Jeg er dere alle stor takk skyldig!

Ålesund, okt/nov. 2001.
Erik Dahlin

Flaget er hejst

I mindet om statshusmand Nikolaj Nikolajsen, Sjølund ved Skamlingsbanken,
som døde i Neuengamme 3. marts 1945.

Jeg skulde gaaet med dig over Marken,
set din Jord, dit Hus, og set Johanne
og Børnene. Og Solen skulde skinne
og brænde brun din altfor blege Pande.

Vi skulde staa ved Gavlen. Se det hele.
Knytte igen – som dengang tit – i Tanken
den Traad, vi spandt hver Dag henover Øerne
fra Vestre Fængsel og til Skamlingsbanken.

Var der en Snip af Sul med i din Suppe,
frimærkestor, det var saamænd det hele:
– du lagde Skeen! Nægtede at spise.
Og kræved som din Ret: Vi skulde dele.

Vi spilled Skak. Det hærde vore Nerver.
Du skaffed Birk og Bræt – som helbevandret.
Det var Forhørene: Jeg trak forsigtigt.
Saa du. Og Spillet var igen forandret.

Der var lidt trangt. Og ofte søndagsstille.
Vi vidste: Ude staar Syrén i Klynge.
End ikke Duften kunne vi fornemme.
Du sagde: Een Ting kan vi: Lad os synge.

Saa saa vi alt, som Sjælens Øje ser det:
Sjælland og Storebælt, de fynske Skove,
og gik ad brede, jydsk Landeveje,
naar blot vi var saa smaat begyndt at sove.

Gik ud af Kolding. Gik sammen ad Vejen.
Tre Elme kuplede sig over Taget.
Du greb mig om min Haand: Di we a kommer,
de ska a lov'. Johanne har hejst Flaget.

Flaget er hejst. Vi er her. Allesammen.
Kun ikke du. Du gæster andre Strande.
Vi bøjer Hovedet, kan ikke komme
og kysse engang din altfor hvide Pande.

Enoch Hjort

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl,
Herskindsgade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92
Kontor: Sofieldalsvej 80, 9200 Aalborg SV,
tlf. 98 18 58 18, åbent torsdag 10-16. Åbent for
kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg, tlf. 75 13 28 40.
Kontor: Gammel Fritidscenter,
Grønnevangsvej (ved Østerbycentret),
6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag 14-17.

Kolding:

Kontor: Staldgården.
Åbent torsdag 14-16

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02
Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen, Strandvej 35,
Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47 53 02 48,
giro 8011788, sociale sager v/Hans Otte,
Smakkegårdsvej 165, 2820 Gentofte,
tlf./fax 39 65 59 07.

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13
Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen,
Bruuns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Kragelundvej 29, 7080 Børkop,
tlf. 75 86 63 52.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73.
Åbent tirsdag 14-16

Århus afd.: Fmd.: Bruno Bøtker,
Paludan-Müllers Vej 63, 2. th., 8210 Århus V,
tlf. 86 10 28 48

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25,
Egå, tlf. 86 22 29 48

Centrets adr.: Skovvangsvej 220,
8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
tlf. 36 70 03 68
Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
tlf. 58 37 78 06

AMALIENBORGKLUBBEN

Frank Zorn, Bernadotteparken 24,
4000 Roskilde, tlf. 36 70 04 02

BUCHENWALD-KLUBBEN

Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl,
Rinddalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26
Kass.: Henry Jensen, Vestpiieren 18,
9370 Hals, tlf. 98 25 18 56

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87
Giro: 87 446 867

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Værløse, tlf. 44 48 56 74
Kass.: Salle Fischermann, Toftekærsvvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76
Kass.: Karen Andersen, Gadevænget 1, 8900
Randers, tlf. 86 43 85 86, giro 663 8961

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, H.H. Kochsvej 4,
Blok 2, værl. 240, 4000 Roskilde, tlf. 36 16 60 98
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egemvej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69
Kass.: Bodil Enoch, Brøndbyøster Torv 51 5.th.,
2605 Brøndby, tlf. 36 75 45 94

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes,
Torvegade 64, 3. & 4. tv., 1400 Kbh. K,
tlf. 32 95 22 06/32 95 55 04

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350
Uggerløse, tlf. 59 18 80 09
Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111,
2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt,
Carlsgade 5, 5000 Odense C, tlf. 66 12 79 08

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Reedtzholmvej 114,
4736 Karrebæksmunde, tlf./fax 55 44 10 32
E-post: pse17@dadlnet.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
Vej 29, 2. tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55
Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads
2, 1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

FORH. KONTORCHEF I FRIHEDSFONDEN

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1, Postboks 3000, 2100 Kbh. Ø,
tlf. 39 17 77 00, fax 39 17 77 11

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Nielsen,
Sofielunden 14, 2600 Glostrup

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
tlf. 96 53 13 50

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 31 60 00

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGSHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
Åbent kl. 10-17.

HORSERØDSLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør. Åbent søndag,
tirsdag og torsdag kl. 11-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N, tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller
Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå,
tlf. 86 22 40 46. Ansøgning om ophold i
højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.
Kegnæs: Kegnæs-huset ejes af Kammeraternes
Hjælpefond. Se bladets side 2. Åbent hele året.
7 senge. Flejmosen 6, Østerby, 6470 Sydals, tlf.
74 40 53 42. Ansøgningsskema fås hos Aase
Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4,
9000 Aalborg, tlf. 98 12 32 31. Ansøgningsfrist
1. februar.